

HADTÖRTÉNELMI KÖZLEMÉNYEK

Az alapítás éve
1888

E számunk a

Nemzeti Kulturális Alap támogatásával jelent meg

127. ÉVFOLYAM

BUDAPEST

2014. 2. SZÁM

A HADTÖRTÉNETI INTÉZET ÉS MÚZEUM FOLYÓIRATA

E SZÁMUNK MUNKATÁRSAI

Anka László PhD-hallgató, alpolgármester; *Csikány Tamás*, az MTA doktora, ezredes, tanszékvezető egyetemi tanár (Nemzeti Közszerződési Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar); *Germuska Pál*, PhD, tudományos kutató (Hadtörténelmi Intézet); *Hermann Róbert*, az MTA doktora, főtanácsos, a parancsnok tudományos helyettese (HM HIM); *Illik Péter*, PhD, középiskolai tanár; *Kemény Krisztián*, levéltáros (Hadtörténelmi Levéltár); *Kovács István*, kandidátus, tudományos főmunkatárs (MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont); *Lázár Balázs*, PhD, tudományos kutató (Hadtörténelmi Intézet); *Lenkefi Ferenc*, PhD, főlevéltáros (Hadtörténelmi Levéltár); *Miskolczi Ambrus*, az MTA doktora, egyetemi tanár (ELTE BTK); *Nagy-L. István*, PhD, múzeumigazgató (Esterházy Károly Múzeum, Pápa); *Négyesi Lajos*, PhD, ny. alezredes, egyetemi docens (Nemzeti Közszerződési Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar); *Papp Ferenc* ezredes, osztályvezető (HM Társadalmi Kapcsolatok és Háborús Kezyeleti Főosztály, Társadalmi Kapcsolatok Osztály); *Pete László*, PhD, tanszékvezető egyetemi docens (Debreceni Egyetem); *Ravasz István*, PhD, kandidátus, alezredes, kiemelt főtiszt (HM HIM); *Réfi Attila*, PhD, tudományos munkatárs (MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont); *Süli Attila*, PhD, őrnagy, tudományos kutató (Hadtörténelmi Intézet); *Tóth Zolt*, tanácsos (Miniszterelnökség, Nemzeti Emlékhely és Kezyeleti Bizottság); *Tulipán Éva*, PhD, tudományos munkatárs (Hadtörténelmi Intézet); *Veszprémy László*, az MTA doktora, alezredes, igazgató (Hadtörténelmi Intézet)

Az absztraktokat *Bognár Katalin*, a tartalomjegyzékeket *Bognár Katalin* (angol), *Márkus Andrea* (francia), *Zachar Viktor Kristóf* (német) és *Cinkóczi Botondné* (orosz) fordította.

A Szerkesztőség kéziratot nem őriz meg és nem küld vissza!

HADTÖRTÉNELMI KÖZLEMÉNYEK

A Hadtörténelmi Intézet és Múzeum folyóirata

Az MTA IX. Osztály Hadtudományi Bizottsága által „A” kategóriába sorolt, referált folyóirat

Főszerkesztő: *Hausner Gábor*
Felelős szerkesztő: *Kincses Katalin Mária*
Szerkesztő: *Schubert Katalin*

Szerkesztőbizottság:

Balla Tibor, Bona Gábor, Bonhardt Attila, Czigány István, Csikány Tamás, Dombrády Lóránd, Hermann Róbert (a szerkesztőbizottság elnöke), *Horváth Miklós, Kedves Gyula, Kovács Vilmos, Lenkefi Ferenc, Markó György, Pálffy Géza, Pollmann Ferenc, B. Szabó Miklós, Szakály Sándor, Székely György, Tóth Ferenc, Urbán Aladár, Varga J. János, Veszprémy László*

Tanácsadó testület:

Ágoston Gábor, Erwin A. Schmidl, Vladimír Segeš, Hajdu Tibor, Okváth Imre

Kiadja: a HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum

A kiadásért felel: a HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum parancsnoka

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

1014 Budapest I., Kapisztrán tér 2–4. Postacím: Budapest, Pf. 7., 1250
Telefon: 325-16-44, 325-16-45, Fax: 325-16-04, e-mail: hkszerk@gmail.com
Megjelenik negyedévenként. Előfizetési díj: egy évre 3800,- Ft, negyedévre 950,- Ft

Előfizetésben terjeszti:

a Magyar Posta Zrt. Hírlap Üzletág. Előfizethető közvetlenül a postai kézbesítőknél, az ország bármely postáján, Budapesten a Hírlap Ügyfélszolgálati Irodákban és a Hírlapterjesztési Központban (1089 Budapest VIII., Orczy tér 1., postacím: 1900 Budapest, tel.: 06-1-477-64-06).

További információ: 06-80-444-444; hirlapelofizetes@posta.hu

Egyes példányok megvásárolhatók a nagyobb budapesti és vidéki hírlapüzletekben

TANULMÁNYOK

NAGY-L. ISTVÁN

MESTERMŰ VAGY KONTÁRMUNKA?

Franz von Weyrother terve az austerlitz-i csata megvívására

Masterpiece or bungle? The Weyrother plan

Military history looks at the Battle of Austerlitz as Napoleon's greatest victory. Many works have been written about the history of the battle, but the majority of these used almost exclusively French sources and neglected the sources of the allied forces. The high warfare analysis of the battle is the presentations of *Dispositions*, the allied plan made by Major General Franz von Weyrother. The text was published many times, but it has not been analysed with the methods of modern source publishing yet; it was used mainly in the version published by Stutterheim in 1806.

The paper gives a detailed analysis of the Weyrother Plan's text. The incoordination of the allied operational control is reflected in the circumstances of formulating two different text versions which are, however, almost identical in content. We can get an answer to the extremely important question, which had a decisive influence on the outcome of the battle, why the commanding officers did not get the plan in time. Weyrother dictated the plan at about 8 p. m. the day before the battle, and then he discussed it with Kutuzov. Only after that could the famous council come together, but it was already at about 1 a. m. The result of the two-hour-long meeting was a slight alteration in the text. It was only at three a. m. that the reproduction of the battle plan and the work of translating it into Russian was started. The text was translated by Russian Lieutenant Colonel Toll, and reproduced by Russian and Austrian corps officers.

The description of the battle plan's birth is followed by the analysis of the content. The paper points out the specific features of the plan through Kutuzov's objections and through the aspects of the tactical systems of the confronting armies, as well as through the problems which came up during the plan's execution and during the events of the battle.

The final conclusion states that it was not only the inadequacy of the battle plan that led to the catastrophic Allied defeat in the Battle of Austerlitz, because no significantly better plan was made later on, during the successful fights against Napoleon. The rigidity of the plan was only one of the factors of the failure which added to the facts that the tactics of the allied armies were outdated when compared to that of the French and that there was incoordination in the supreme command.

The imperial and royal army and the Russian army learnt the lesson surprisingly quickly. They adopted French warfare, carried out a major army reform, and established an up-to-date system of organisation and command. Austerlitz was the birthplace of Napoleon's empire, where at the same time the need for urgent and thorough modernization in the two enemy armies was also born. The process eventually led to Napoleon's defeat and fall.

István Nagy-L. (PhD) director of the Gróf Károly Esterházy Museum, Pápa. Research area: organisation history and footing changes of the imperial and royal army 1765–1815. E-mail: istvan.nagyl@gmail.com

Keywords: Napoleon, Weyrother, Kutuzov, Austerlitz, battle, War of the Third Coalition, military history, strategics, high warfare, source analysis

Az austerlitz-i csata, Napóleon egyik legfényesebb győzelme a császár egyik legjobban feldolgozott haditette. Ugyanakkor érdekes, hogy a szövetségesek oldaláról a feldolgozottság mértéke korántsem olyan nagy, mint amit feltételezni lehetne.¹ Nagyvonalakban, a csata magasabb harcászati eseményeit tekintve rendkívül nagyszámú publikáció született, de orosz és osztrák részről a források feltárása és a csata eseményeinek részletes rekonstrukciója adhat még munkát a hadtörténészeknek.² Ugyanez a helyzet a szövetségesek hadműveleti iratai feldolgozásával is. Aprólékos, mindkét résztvevő fél terveit és mozdulatait egyenlő mértékben feldolgozó, ezeket egybevető és elemző munka nem született még.³ Jelen tanulmány sem tűzheti ezt célul maga elé, csupán a csata története egy rendkívül fontos dokumentumának, a szövetséges csatatervnek az elemzésére szorítkozhat, rámutatva a hadtörténeti feldolgozások ilyen irányú hiányosságaira.

A hadtörténészek munkáiban újra és újra visszatérnek a csatátér földrajzi helyei és a csatában harcoló hadvezérek nevei. Utóbbiak között Napóleon talán letehetségtelenebb ellenfele, Franz von Weyrother tábornok neve és az általa alkotott terv kihagyhatatlan a csata történetéből. Habár Weyrother a szövetséges hadsereg vezetésében nem a legmagasabb pozícióban állt, hiszen a főparancsnok I. Sándor cár mellett Mihail Illarionovics Kutuzov herceg és Johann Joseph von und zu Liechtenstein herceg is magasabb posztot töltött be a hierarchiában, a csataterv kizárólag az ő munkája. S jöllehet a Napóleon ellen csatatervet alkotó parancsnokok között talán legalacsonyabb volt a rangja, mert alig három hónapja kapta meg vezérőrnagyi kinevezését, Weyrother volt az egyetlen a szövetséges táborban, akinek közvetlen ráhatása volt a teljes összecsapásra, amelyet a szövetséges részről nem vezetett senki. Weyrother személye és az általa alkotott terv nagyban hozzájárult, hogy Napóleon csatái között az austerlitz-i hadművészeti tekintetben klasszikussá vált. Katonai „tehetsége” megítéléséhez talán némi segítséget nyújt munkám.

Az 1805. évi, harmadik koalíciós háború

Az 1805. évi, harmadik koalíciós háború története meglehetősen közismert,⁴ ezért csak a legfontosabb eseményeket foglalom össze. Franciaország és Anglia 1803. május 12-e óta álltak hadban. Az angolok 1804. december 3-án Svédországgal, 1805. április 11-én Oroszországgal kötöttek szövetséget, amihez 1805. augusztus 9-én a Habsburg Monarchia is csatlakozott. A háborút a szövetségesek Hollandiától a német területeken keresztül egészen Nápolyig húzóódó vonalon akarták megindítani, a főhadszíntérnek – Napóleon döntéséből kifolyólag – Dél-Németország bizonyult, ahol az osztrák seregek szeptember 8-án kezdték meg inváziójukat Bajorország ellen.⁵

¹ Osztrák–orosz szempontból lásd: *Goetz* 2005.

² A nyelvi korlátok nyilvánvaló szerepe mellett igazán üdvözlendő, hogy Alexander Mikaberidze rendkívül fontos forrásokat tett közzé, lásd: *Mikaberidze* (hozzáférés: 2013. szeptember 10.), amelyek között megtalálhatók Ignacy Przybysewski, Pjotr Ivanovics Bagration, Friedrich von Buxhöden és Mihail Andrejevics Miloradovics jelentései a csatáról.

³ Francia szempontból etalon a gazdag szövegközléssel kiadott munka: *Alombert – Colin* 1902–1908. Ilyen minőségű feldolgozás sem az orosz, sem az osztrák oldalon nem született.

⁴ A csata legjelentősebb, legnagyobb hatású összefoglalója: *Chandler* 1964.; kiváló, részletes, modern feldolgozás: *Duffy* 1977.; legutóbbi, rendkívül igényes és körültekintő feldolgozása: *Goetz* 2005.

⁵ *Castle* 2005. 24. o.

A francia császár 1805 szeptembere folyamán a Csatorna partjáról a Rajnához irányította hadseregét, miközben az osztrák hadsereg, névleg Ferdinánd főherceg, valójában azonban Karl Mack von Leiberich tábornok parancsnoksága alatt megszállta Bajorországot, Ulmig hatolt előre, s kiépítette összeköttetését a Tirolban harcoló csapatokkal.⁶ Jellemző volt a császári-királyi hadseregben uralkodó viszonyokra, hogy hiába volt Ferdinánd főherceg a hadsereg parancsnoka, a neki elvileg alárendelt Mack, a hadsereg tábornoki főnöke tudomást sem vett utasításairól, több esetben ellenszegült, az uralkodó pedig a javára döntött. Ilyen vezérleti viszonyok mellett a hadsereg egységes, tervszerű, olajozott irányítása lehetetlenné vált. A hadtestparancsnoki kar is vegyes képet mutatott. A korlátozott tehetségű Franz von Werneck, Johann Sigismund Graf von Riesch és Franz von Jellachich tábornokok mellett Michael von Kienmayer altábornagy tevékeny, jó hadtestparancsnoki teljesítmény nyújtott, míg Karl Philip zu Schwarzenberg herceg altábornagy⁷ 1813–1814-ben a szövetséges hadsereg főparancsnokaként bizonyította fényes katonai képességeit.

Napoleon gyors menete és meglepetésszerű támadása Ulmba szorította be az osztrák csapatokat. Több manőver, kitérés kísérlet és néhány heves ütközetet követően Mack október 17-én kapitulált a hadsereg nagyobb részével, amit az ezt követő napokban, hetekben újabb kapitulációk követtek.⁸ Ferdinánd főherceg ki tudott törni Ulmból, míg Kienmayer is vissza tudta vonni csapatai jelentős részét. Ferdinánd főherceg Csehországba, Prágába vonult vissza, Kienmayer csatlakozott Kutuzov orosz csapataihoz. Ezalatt Itáliában Károly főherceg és Masséna Caldiero mellett ütközött meg egymással 1805 októberének utolsó napjaiban, lényegében döntetlen eredménnyel.⁹ Károly főherceg visszavonult, menet közben csatlakozott hozzá a Tirolból hátráló János főherceg is, akinek egyik dandárát a franciák bekerítették és elfogták. A két főherceg egyesült ereje Magyarországon keresztül északi irányban menetelt, hogy egyesüljön a németországi hadsereg maradékaival és az orosz csapatokkal.¹⁰

A Kutuzov parancsnoksága alatt a Duna mentén késve felvonuló orosz hadsereg nem állíthatta meg a francia támadást. A francia csapatok lendületesen törtek előre, miután felszámolták a szövetséges erők kisebb-nagyobb töredékeit. Az orosz és osztrák egyesült seregek a Duna jobb partján heves utóvédütközetekre kényszerültek (Ried, Lambach, Amstetten, Mariazell). Kutuzov csapatai azonban át tudtak kelni a Duna északi partjára, így megmenekültek. A szövetségesek harci szelleme nem tört meg, mert november 11-én Kutuzov vezetésével Dürnstein mellett megverték a francia 8. hadtestet, amelyet Mortier marsall vezetett.¹¹ Ez azonban nem akadályozta meg Napóleont abban, hogy november 13-án elfoglalja Bécsset. A franciák a híres csellel el tudták foglalni a hidat a Dunán, így Kutuzov serege, amely időközben folyamatosan erősödött a menet közben lemaradt katonák csatlakozásával és osztrák tartalékok beérkezésével, harapófogóba került. Napoleonnak a gyors menetek ellenére sem sikerült az orosz csapatokat megsemmisítenie, mert Hollabrunn és Schöngrabern mellett Bagration feltartotta a francia előrenyomulást,

⁶ Krauss, Alfred: 1805 Der Feldzug von Ulm. Wien, 1912. 195–196. o., Beilage 11.

⁷ Pályaképeket lásd: Hollins 2004.

⁸ Chandler 1964. 478. o.

⁹ Chandler 1964. 483. o.

¹⁰ Goetz: 2005. 88. o.

¹¹ Egger 1978.; Alombert, P. C.: Campagne de l'an 15 (1805). Le corps d'armée aux ordres du maréchal Mortier. Combat de Dürrenstein. Paris–Nancy, 1897.

és súlyos veszteségei ellenére is időt nyert a főszereg visszavonulására.¹² A szövetséges erők: Kutuzov és Buxhövdén orosz seregei és Liechtenstein osztrák hadteste végül Olmütz mellett az olschani táborban egyesülni tudott. Napóleon csapataival megszállta Brünn.¹³

A terv kidolgozója – Franz von Weyrother tábornok

Néhány szót érdemes ejteni a tábornokról. Franz von Weyrother¹⁴ 1755-ben született Bécsben, apja a lipicai lovasiskola vezetője volt. Franz a bécsi mérnökkari akadémiát végezte el, 1775-től állt csapatszolgálatban, a 22. (Lacy-) gyalogezredben. Lacy tábornagy, II. József közeli barátja és katonai tanácsadója pártfogolta. 1778-tól adjutánsi szolgálatot látott el Wenzel Joseph Graf von Colloredo-Waldsee vezérőrnagy mellett. Végigharcolta a török háborút – a harctéren léptették elő századossá –, majd a franciák ellen vetették be. 1794–1795-ben Andreas Freiherr von Neu vezérőrnagy adjutánsaként Mainz erődjében szolgált. 1795. augusztus 30-án a Weissenau falu melletti harcokban kiérdemelte a Katonai Mária Terézia-rend lovagkeresztjét. Az ütközetben rendkívül súlyosan megsebesült, hónapokig tartott felépülése. 1796-ban Károly főherceg törzsében találjuk. Később Alvinczy seregének tábornoki főnökeként sikertelenül harcolt Bonaparte tábornok csapatai ellen. Alkalmatlan haditervei, amelyek az erők megosztásán alapultak, erőteljesen hozzájárultak a francia sikerekhez. 1799-ben a veronai hadjáratban Kray tábornoki főnökeként jelentős részt vállalt a sikerből, majd – jelen téma szempontjából is meghatározó módon – Szuворov összekötőtisztjeként szolgált. Az 1805-ös események tekintetében kulcsfontosságú a Szuворov melletti szolgálat. A híres orosz tábornagy jó véleménnyel volt róla,¹⁵ ráadásul több, 1805-ben is harcoló orosz tábornokot megismerhetett, többek között Miloradovics és Bagration is jelen volt az itáliai és a svájci harcokban.

A következő évben Weyrother a vereséggel végződött németországi hadjáratban ismét Kray alatt, a törzs tagja volt. A kudarc – a főparancsnok Kray határozatlansága és több alárendelt tábornok engedetlensége mellett – a tábornokon belüli egyenetlenségek, intrikák és ellenségeskedések miatt következett be. Kray bukását követően Weyrother előrelépett, a jelentős vereséggel végződött hohlenlindeni csata idején már a németországi hadsereg tábornoki főnöke és az elvesztett csata tervének kidolgozója volt.¹⁶

A hohlenlindeni kudarc alapvetően nem törte meg karrierjét. A második koalíciós háborút követően az erőteljesen lecsökkentett főszállásmesteri törzsbe ugyan nem került be, egy ideig Károly főherceg szárnysegédjeként szolgált, majd ezredesként a 7. (Schröder-) gyalogezred parancsnoka lett.¹⁷ Beszédes tény mindazonáltal, hogy a Károly főherceg által vezetett hadseregben, melyben a főszállásmesteri törzs kiemelt feladatot látott el, nem került be a tábornoki tisztek közé, hanem csapatparancsnoki beosztással kellett beérnie. Nem tekinthetjük ugyanakkor ezt mellőzésnek, mert a rangjához méltó aktív, első vonalbeli beosztást megkapta.

¹² Egger 1974.

¹³ Goetz, 2005. 83–84., 87–89. o.

¹⁴ Hollins 2004.; Kudrna, Leopold – Smith, Digby: A Biographical Dictionary of All Austrian Generals during the French Revolutionary and Napoleonic Wars 1792–1815. http://napoleon-series.org/research/biographies/Austria/AustrianGenerals/c_AustrianGeneralsIntro.html (hozzáférés: 2013. augusztus 27.) W30., a további életrajzi szakirodalmat lásd ezen mű jegyzeteiben.

¹⁵ Duffy, Christopher: Eagles over the Alps. Suvorov in Italy and Switzerland, 1799. Chicago, 1999. 26. o.

¹⁶ Lázár 2013. 228. o.

Az 1805-ben kitört háború folyamán feltehetően jó orosz kapcsolatainak köszönhetően, 1805. szeptember 1-jén előléptették vezérőrnaggyá, és a Buxhövdén tábornok alatt felvonuló második orosz hadsereghez vezényelték. Az ő feladata volt az orosz csapatok menetének kidolgozása és az összeköttetés fenntartása a harctéren harcoló seregekkel, illetve az orosz csapatok felvonulásának összehangolása a harctéri eseményekkel és a hadtervekkel. A seregek egyesítését követően – feltehetően ismét az 1799-ben kiépített jó orosz kapcsolatainak köszönhetően – az egyesült sereg tábornoki főnökévé nevezték ki, ebben a minőségében ő tervezte az egyesült szövetséges hadsereg támadását Napóleon ellen, így ő dolgozta ki a csata tervét is. Weyrothernek tehát tulajdonképpen szerencséje volt, hiszen a császári-királyi hadsereg legjobb tábornoki tisztjeit Károly főherceg maga mellett tartotta Itáliában, a másodjára reaktivált Schmidt – akivel egyébként Weyrother nem ápolott jó kapcsolatot¹⁸ – Dürnstein mellett 1805. november 11-én elesett.¹⁹ A császári-királyi hadsereg részéről tehát az egyesült hadseregnél egyedül ő maradt mint magas rangú tábornoki tiszt. Terepismeretére nem lehetett panasz, hiszen a hadsereg 1804-ben a csatatér szélén, Turas és Schlapanitz mellett tartott gyakorlatot, amiben Weyrother is részt vett,²⁰ így egyetlen lehetséges jelöltként minden körülmény az egyesült hadsereg tábornoki főnökének pozíciójába történő kinevezésére mutatott. Hatalmas lehetőséget kapott ezáltal, hogy addigi csorbáit kiköszörülje és a győzelem kovácsa lehessen, ami a jövőt tekintve a legmagasabb karriert vetíthette elő számára.

Weyrothert nem tartják, nem tartották jó taktikusként számon. Habár felkészültségét és képességeit általában elismerik egy hadsereg menetének megszervezésére, az események közbeni bizonytalansága és cselekvőképtelensége miatt nem volt alkalmas egy határozott hadmozdulat végrehajtásának koordinálására. Semmiképpen sem vethető össze a korszak legjobb osztrák tábornoki főnökeivel, Mayerrel, Schmidttel, Radetzkyvel vagy éppen Wimpffennel, sokkal inkább a Mack, Prochaska, Chasteler és Zach fémjelezte vonalhoz sorolható. Személyes bátorsága ugyanakkor kétségen felül állt, már a török háborúban megmutatkozott vitézsége, a franciák ellen gyakran önkéntesként vezetett csapatokat sűrű ellenséges tűzben.

Weyrother nem volt tipikus tábornoki tiszt. Nem vett részt földrajzi felmérésekben, nem volt alkalma békeidőben alaposan tanulmányozni a birodalom katonai helyzetét és a katonapolitikai és stratégiai tervezésben részt venni, nem rendelkezett különösebben figyelemreméltó hadmérnöki kvalitással és tapasztalattal, de még beosztottként sem szolgált hosszabb ideig a tábornoknál, ahol a legfontosabb feladatokat gyakorlati alapon sajtíthatta el. Ez lehetett az oka, hogy 1801-ben Joseph von Procházka, Peter von Lutz és Anton Meyer von Heldenfels ezredesek mellett nem került a tábornokba.²¹ Mindezek ellenére 1805 novemberének végén komoly lehetőség előtt állott.

¹⁷ *Amon von Treuenfest, Gustav Ritter: Geschichte des kaiserl. und königl. Kärnthnerischen Infanterie-Regimentes Feldmarschall Graf von Khevenhüller Nr. 7.* Wien, 1891. 456. o.

¹⁸ *Lázár* 2013. 152–153., 169. o., illetve különösen érdekes Lauer tábornok jellemzése Weyrotherről: uo. 216. o.

¹⁹ *Hollins* 2004. 51–52. o.

²⁰ *Stutterheim* szerint ő dolgozta ki a hadgyakorlat meneteinek diszpozícióit, lásd: *Stutterheim* 1806. 107. o. Weyrother ezen a gyakorlaton ezredparancsnokként vett részt, a menetparancsok kidolgozása pedig tábornoki feladat volt. Weyrother tábornoki gyakorlata miatt azonban valóban elképzelhető, hogy rá bízták ezt a fontos feladatot.

²¹ *Oesterreichischer Militair-Almanach für das Jahr 1802.* Wien, 1802. 104. o.

A hadműveleti helyzet és a Weyrother-féle támadási terv

A Weyrother-terv és az austerlitz csata megértéséhez elengedhetlenül fontos a hadműveleti szituáció alapos ismerete.²² Napóleon a november 20-át követő napokban Jean Lannes és Nicolas Soult hadtesteivel, a Gárdával és Joachim Murat lovasságával Brünn és Austerlitz között foglalt állást, előőrsei Wischaunál álltak. Jean Baptiste Bernadotte és a bajor hadosztály Ferdinánd főherceg hadteste ellen Iглаunál állt, a Dürnsteinnél megvert Mortier-hadtest Bécsben, Louis Nicolas Davout Bécsből és a magyar határról felvonulóban Nikolsburg környékén. Auguste de Marmont, Michel Ney és André Masséna Alsó- és Belső-Ausztriában Károly főherceg seregét figyelte és követte.²³

A szövetséges oldalon az egyesült sereg Olmütznél állomásozott, Ferdinánd főherceg az Ulmból megmenekült és tartalék csapatokkal Prágától Deutschbrod felé közeledett, Károly főherceg ekkor Marburgnál állt.²⁴

Napóleon csapatainak utánpótlási vonalai meglehetősen hosszúra nyúltak. Ezek fedezétét közvetlenül főként a szövetséges német csapatok látták el, mindössze egy bajor hadosztály került bevetésre az ellenséggel szemben. Francia oldalon tehát a hosszúra nyúlt utánpótlási vonalak közvetlenül nem csökkentették a harcoló csapatok létszámát, de az el látásban és a kommunikációban komoly problémát okoztak. Ezért további támadás helyett a francia császár az ellenséget akarta támadásra rávenni, mintegy kiprovokálva a támadó mozdulatot. Napóleon meglehetősen kellemetlen hadműveleti szituációjából csak két módon lehetett kiutat találni: vagy visszavonul, hogy összevonhassa csapatait, vagy pedig megveri az Olmütz alatt táborozó egyesült ellenséges hadsereget még mielőtt az jelentős további erősítéseket kaphat. Az Olmütz elleni közvetlen nagy erejű támadás nem kecsegtetett sikerrel. Olmütz erődje és az olschani tábor elleni támadás során számolni kellett a Prága felől Brünn irányába haladó Ferdinánd főherceg mintegy tízezer fős seregével is, amely csapatai hátát fenyegethette. Napóleon számára a visszavonulás nem lehetett opció. Egyetlen esélye az lehetett, ha az Olmütz–Olschan térségében lévő ellenséges főszereg támadást indít ellene, így a belső vonalon mozogva a neki tetsző időpontban és helyen teljes erejét meglepetésszerűen összpontosítja.²⁵

Az olmützi szövetséges főhadiszállás harcias légköre teljesen megfelelt erre a célra. A fiatal, ambiciózus cár és környezete a támadás mellett foglalt állást.²⁶ A természeténél fogva óvatos Ferenc császár inkább bevárta volna Károly főherceget, illetve a felvonulóban lévő, Essen tábornok parancsnoksága alatt álló harmadik orosz hadsereget. Ferenc óvatossága inkább határozatlanságából és döntésképtelenségéből fakadt, mint stratégiai tisztánlátásból, de ezúttal – az események ismeretében könnyen eldönthető – neki volt igaza. A főhadiszállás egyre inkább a támadás irányába hajlott. Komolyan támogatta a támadás ötletét az egyesült sereg új tábornoki főnöke, Weyrother vezérőrnagy is. Ellenkezett viszont a támadást Kutuzov tábornok, a hadsereg parancsnoka, aki az utánpótlási

²² *Esposito, Vincent J. – Elting, John Robert: A Military History and Atlas of the Napoleonic Wars.* Washington, 1980. 53. térkép.

²³ *Goetz* 2005. 89. o.

²⁴ Uo.

²⁵ *Goetz* 2005. 92–96. o.

²⁶ *Memoirs of Prince Adam Czartoryski* 1888. Vol. II. 102–104. o.

nehézségek miatt inkább keleti irányba vissza akart vonulni. Kutuzov azonban nem állt ki határozottan a véleménye mellett, így a főhadiszálláson a támadás mellett döntöttek.²⁷

A szövetségesek számára a támadás megindításának három módja lehetett. Az első, hogy közvetlenül az Olmütz–Brünn úton indulnak meg teljes erővel. A második, hogy harcászatiilag átkarolják a franciák balszárnyát, egyesülnek Ferdinánd főherceg csapataival, majd Bennigsen felvonulóban lévő orosz hadseregével. A harmadik lehetőség a franciák jobbszárnya elleni támadás volt akár harcászatiilag, akár hadműveleti nagyságrendben, amely szerint az egész hadsereg déli irányban menetel, hogy elvágja Napóleon összeköttetését Béccsel, majd északi irányba támadva felmorzsolja a franciákat.²⁸

Napóleon komolyan tartott a harmadik változattól, mert azzal elvágták volna tőle Davout hadtestét, így könnyűlovasságának egy részével ezt az irányt figyelte. Soult hadteste a Pratzen-dombvonulatot szállta meg, Murat könnyűlovassága pedig Wischaunál állomásozott azzal a feladattal, hogy tartsa szemmel az olschani tábornokot, és azonnal küldjön értesítést az ellenséges támadás megindulásáról.

Napóleon alapvető célja az volt, hogy az ellenséges hadsereget döntő csatában verje meg. Ehhez ő akarta kiválasztani a csatateret és a csata időpontját. Választása Soult hadtestének területére esett. A szövetségeseket meg akarta téveszteni. Azt a látszatot akarta kelteni, hogy serege gyenge, nem mer komoly csatába bocsátkozni, ezért előőrseinek elrendelte, hogy húzódjanak vissza az ellenséges támadás elől.

A szövetséges hadvezetés Weyrother javaslatára a harmadik támadási mód mellett döntött, de a francia állásokat csak harcászati manőverrel akarta átkarolni.²⁹ A támadás végül november 27-én indult meg. Az egyesült sereg nyolc oszlopba tagolva menetelt. Egy erős, orosz lovasságból és gyalogságból álló elővéd a főúton tört előre. Tőle balra az osztrák könnyűcsapatok alkották az elővédet az átkaroló balszárnyon. A főerő négy gyalogos és egy lovas oszlopba tagolva déli irányba tért le a főútról, őket követte az orosz Cári Gárda.³⁰ A menet megszervezése és összehangolása komoly nehézségekbe ütközött, ugyanis a két hadsereg eltérő módon alkalmazta a vonalharcászatot, ezért az elrendelt manőverek több esetben nem Weyrother számításai szerint zajlottak le. A szövetségesek között az egyenetlenség nőttön-nőtt. Az osztrákok az orosz tisztek képzetlenségére panaszkodtak, míg az oroszokat az osztrákok fennhéjázása és nagyképűsége zavarta. A csapatok morálja ugyanakkor magas szinten állt. A sok menetelés és a vereségek után végre ők támadhattak.

Mag kell jegyezni, hogy a támadó manővereket a vonalharcászati elvek szerint hajtották végre. Ez azt jelenti, hogy a csapatok végig a kijelölt harcrend alapján beosztott oszlopokban meneteltek, az oszlopokat balról jobbra számozták. Az átkaroló manőver során azonban a harcrendet minden este módosították, így az oszlop felett parancsnokló tábornokok szinte minden nap új csapatok felett parancsnokoltak.³¹ Ez elképzelhetetlen káoszt idézett elő. A parancsnokok nem ismerhették meg az alájuk beosztott csapatokat, azok parancsnokait, gyakran azt sem tudták pontosan, hogy mely csapatokkal rendelkeztek. A csata napján érvényes hadrend is ilyen módon alakult ki.

²⁷ Goetz 2005. 89–90. o.; Memoirs of Prince Adam Czartoryski 1888. Vol. II. 104. o.

²⁸ Goetz 2005. 90–92. o.

²⁹ Stutterheim 1806. 15–21. o.

³⁰ Stutterheim 1806. 22–29. o.

³¹ A menet részletes leírását lásd: Stutterheim 1806. 30–40. o.

A szövetségesek támadása

A támadás megindítását követő napon, november 28-án Wischau mellett orosz lovaság Bagration elővédjéből megtámadta és visszavetette a francia elővédeket.³² A francia lovasdandár parancsnoka, Milhaud tábornok komoly hibát követett el, hogy nem figyelte elég éberen az utat, ami lehetővé tette a szövetségeseknek, hogy meglepjék dandárát. Az ütközet magabiztos orosz győzelemmel ért véget, a franciák visszahúzódtak. A főhadiszálláson jelentősen túlértékelték ezt a győzelmet.³³ Napóleonnak mindenképpen csatára kellett kényszerítenie az ellenséget, viszont időt is kellett nyernie, hogy Bernadotte és Davout hadteste beérkezzenek. Soult hadteste és a könnyűlovasság feladva az addig elfoglalt területet, Austerlitz mögé, a Goldbach-patak nyugati oldalára vonta vissza. A szövetséges főhadiszálláson ezt a gyengeség jeleként értékelték. Ugyanakkor Napóleon egy ravasz cselle próbálta késleltetni a szövetségesek támadását. Egyik legbizalmasabb segédtsíztjét, Anne-Jean-Marie-René Savaryt átküldte az ellenséghez és fegyverszünetet ajánlott, valamint személyes találkozót javasolt Sándor cárral. A magabiztos szövetséges hadvezetés számára ez ismét a gyengeség jele volt. Válaszul Dolgorukov herceg ment át Napóleonhoz tárgyalni. Napóleon ügyelt rá, hogy seregét legyengültnek lássa Sándor cár embere. A tárgyalás eredménytelenül zárult, Dolgorukov távozott, de útja során visszavonuló francia csapatokat láthatott.³⁴

Mindeközben a szövetséges csapatok folytatták menetüket. Ekkor indult meg az átkaroló mozdulat a szövetséges balszárnyon. A hadsereg zöme, az osztrák elővéd, a négy gyalogsági és az egyetlen lovassági oszlop nagy ívben, a vonalharcászat merev rendszerét alkalmazva egy nagy fordulatot tett. Egy egész napra szüksége volt a hadseregnek, hogy ezt a mozdulatot végrehajtsa.³⁵ Napóleonnak ez az egy nap lehetővé tette, hogy Bernadotte hadteste beérkezzen, illetve Davout erőltetett menettel elérhető távolságba érjen. A francia csapatok elhagyták Austerlitzet és az attól nyugati irányba húzódó magaslatot, és a Goldbach-patak völgyébe húzódtak vissza.³⁶ Napóleon a Zuran-magaslatot választotta ki főhadiszállása részére. Ettől keletre Lannes hadteste, mögötte Murat lovassága, tőlük délre Soult hadteste táborozott. Tartalékban a Gárda, Nicolas Charles Oudinot gránátoshadosztálya és Bernadotte hadteste, Murat mögött foglalt állást. Davout dél felől közeledett Turas felé.

Szövetséges oldalon a csapatok lassan és sok problémától kísérvé folytatták a támadó mozdulatot. A terep és az utak gyenge minősége rendre a tervezettnél hosszabb meneteket eredményezett. A francia visszavonulás a szövetséges morált növelte, de a problémák mégis részben rossz hangulatot eredményeztek. December 1-jén este az átkaroló szárny csapatai

³² Castle 2005. 34–35. o.

³³ Goetz 2005. 100–106. o.

³⁴ Stutterheim 1806. 33–34. o. szerint a szövetséges főhadiszálláson eluralkodott a vélemény, hogy Brünn előtt nem is kerül sor csatára, vö.: Mémoires du comte de Langeron 1895. 291–292. o.

³⁵ Stutterheim 1806. 34–35. o.

³⁶ A mozdulat részletes bemutatása: La campagne de 1805 en Allemagne. *Revue d'histoire IXe année*, Vingt-sixième volume. (Paris) 1907. 291–293. o.

a Pratzen-plató keleti szélén és keleti lankáin táboroztak, Bagration a főút mentén, a Cári Gárda Austerlitztól nyugatra. A szövetséges főhadiszállás Krzenovitz faluba települt.

A további események és a Weyrother-terv részletes ismertetése előtt röviden ismerkedjünk meg a csataterrel!³⁷

A csatater

A csatateret észak-déli irányban a Goldbach-patak uralja, melynek alsó folyásánál sorakozik dél felé haladva a patak balpartján Kobelnitz, egy halastó, egy téglafallal kerített fácános, majd a jobb parton a sokolnitsi kastélyegyüttes, Sokolnitz falva, végül ismét a bal parton Tellnitz. Tellnitzet keletről egy szőlővel és gyümölcsösrel borított kisebb domb védte. Ez a domb a falu birtoklása szempontjából kulcsfontosságú volt. Ebben a térségben a Goldbach partjai eléggé mocsarasak voltak, és csak a falvaknál lehetett biztonságosan átkelni, ahol rendes híd állott. Tellnitztől délre szintén halastavak feküdtek. A Littawa-patak képezi a csatater délkeleti határát.

Az egész csatater kulcspontját egy dombvonulat képezi, amely párhuzamos a Littawával. A két kiemelkedő pontja (a Pratzenberg és a Staré Vinohrady) egymástól 2,5 kilométerre fekszik. A déli csúcs, a Pratzenberg, a maga 325 méteres magasságával a csatater legmagasabb pontja. Lejtői csak a Littawa irányában meredek, a többi irányban szelídek, minden fegyvernem számára könnyen járhatók. A Staré Vinohrady („öreg szőlő-hegyek”) legmagasabb pontja 290 méter. Oldalai minden irányban szelídek és nyíltak, csupán északra állt egy kisebb szőlős. A két csúcsponttal egyenlőszárú háromszöget képezve, egy kisebb patak partján feküdt Pratze falva. A Staré Vinohradytól északra Krugig és Holubitzig terjedő mintegy három kilométeres teljesen nyílt, szabad terület lovassági harcra rendkívül alkalmas volt. Ez mindkét hadvezetés figyelmét felkeltette. Egyedül egy kis ér, a Rausnitz zavarta meg a közlekedést. Blaschowitz fontosságát az adja, hogy onnan ellenőrizni lehetett a nyílt terepet, tehát a falut kézbe tartó fél nagyobb eséllyel vehette fel a lovasküzdelmet. Blaschowitz és Holubitz között félúton egy kisebb domb kiváló tüzérségi állást nyújthatott a szövetségesek részére. Holubitztól kissé délre, a Rausnitz nyugati oldalán állt egy kallómalom.

A csatater északi tengelyében a Brünn–Olmütz postaút húzódik. Ez Brünnből jövet Napóleon parancsnoki pontján, a Zuran dombon keresztül halad, majd a Goldbachot keresztezi a Santon domb mellett. Az út Holubitztól kissé északra, a posoritzi postaállomásnál ágazik el Austerlitz felé. A kereszteződéstől északra egy kisebb domb uralkodott a síkság keleti oldalán. Az egész csatateret északi irányból a Morva-hegyvidék erdős lankái zárták le.

³⁷ A csatater részletesebb leírását lásd: Nagy 2001. 52–53. o.

A haditerv elkészítése és az éjszakai haditanács

A csataterv készítésének menetéről Karl von Stutterheim részletesen tudósít.³⁸ Weyrother vezérőrnagy december 1-jén este 8 óra körül Krzenovitz faluban egy házikóban diktálta le a tervet két adjutánsnak, miközben a törzs többi tisztje, tábornoki tisztje és futárok a szomszéd helyiségben várakoztak a tervre, hogy elkészítsék és kézbesítsék a másolatokat. A kész tervet este 9 és 10 óra között Weyrother bemutatta Kutuzov gyalogsági tábornoknak, az egyesült hadsereg vezénylő parancsnokának. Kutuzov még a terv elolvasása előtt felvetette, hogy a csatát el kellene halasztani, mert sem az ellenség erejét, sem annak pontos elhelyezkedését nem ismerik, és a terep is sok nehézséget rejt. Weyrother erre azt felelte, hogy a két uralkodó kifejezett akarata a csata megvívása, a terepet ő megfelelően ismeri.

Kutuzov a haditerv elolvasását követően is komoly ellenvetéseket tett.³⁹ Azt szerette volna, ha egy szűkebb harcrendet vesz fel a hadsereg, mert az orosz hadsereg a törökök elleni harchoz van szokva, ereje sokkal inkább a személyes bátorságban, állóképességben és összetartásban van, mint a bonyolult manőverekben. Kutuzov szerint az orosz hadsereg kevésbé mozgékony, mint a többi, az ilyen bonyolult manőverek az orosz csapatok számára veszélyesek. Az oroszok a törökök elleni harcokban megszokták, hogy összezárkózva a minden irányból érkező támadások ellen védekezzenek, ebben sikeresek, a bonyolult manőverek végrehajtása kétséges. Az idő azonban már túlságosan előrehaladt, a haditerv kellő számban történő lemásolásához és oroszra fordításához sok idő kellett, a terveken már nem lehetett változtatni.

A szövetséges hadvezetés éjszaka haditanácsot hívott össze. Nem ismert, hogy ez ki-nek a parancsára történt, de feltételezhetjük, hogy Weyrother kezdeményezhette. A haditanácsot a késlekedő tábornokok miatt azonban azt csak éjjel egy órakeretben kezdeni, ennek lefolyását Louis Alexandre Andrault de Langeron memoárjából ismerjük. A résztvevők köre bizonytalan. Alexandr Ivanovics Mikhaïlovski-Danilevski⁴⁰ és Langeron⁴¹ az oszlopok parancsnokait említi Bagration kivételével, ez Szergej Szergejevics Dohturov, Langeron, Przbysewski, Miloradovics, Kollowrat és Liechtenstein jelenlétét valószínűsíti, bizonytalan ugyanakkor, hogy Kienmayer jelen volt-e. Langeron még Kutuzovot és Buxhövdent említi Weyrotheren kívül,⁴² Mikhaïlovski-Danilevski pedig Volkonszkij herceget.⁴³ Érdekes módon a legfelsőbb főparancsnok, Sándor cár, illetve Ferenc császár sem voltak jelen. Hasonló módon nem lehetett jelen Schwarzenberg herceg sem, aki Ferenc mellett tanácsadóként, megfigyelőként volt jelen a hadseregben.⁴⁴ Langeron szerint Bagration túl messze volt, mivel csapatai messze északon, a Brünn–Olmütz főút mentén táboroztak.⁴⁵ A szakirodalomban elterjedt a nézet, hogy Bagration a hadműveletek miatt

³⁸ Stutterheim 1806. 107. o.

³⁹ Stutterheim 1806. 107–108. o.

⁴⁰ Mikhaïlovski-Danilevski 1846. 233. o.

⁴¹ Mémoires du comte de Langeron 1895. 294. o.

⁴² Mémoires du comte de Langeron 1895. 295. o.

⁴³ Mikhaïlovski-Danilevski 1846. 233. o. Feltehetően a tábornokba adjutánsként beosztott Dimitrij Mihajlovics Volkonszkij vezérőrnagyról lehet szó.

⁴⁴ Schwarzenberg részt vett a támadás megindítását megelőző döntés vitájában: Mémoires du comte de Langeron 1895. 290. o.

⁴⁵ Mémoires du comte de Langeron 1895. 294. o.

tiltakozásaképpen maradt távol a haditanácstól.⁴⁶ Langeron erről nem ír. Ezt az állítást tehát nem lehet megerősíteni, ugyanakkor kizárni sem. Arról sincsen információ, hogy Bagration kapott-e parancsot a haditanácson való részvételre, mert ha igen, akkor kötelességét megszegte volna a távolmaradással. Langeron megjegyzéséből arra következtetnek, hogy Bagration távolléte ismert és elfogadott volt a parancsnokság körében, emiatt nem vonták felelősségre, nem is kárhoztatták. Végezetül azt sem tudjuk, hogy megkapta-e a diszpozíciókat, ha magkapta, elolvasta-e. Csak annyi bizonyos, hogy az összes oszlop közül az ő csapatai hajtották végre legteljesebb mértékben a haditervben előírtakat, feltartották a francia támadást, náluk nagyobb ellenséges tömeget kötöttek le – ami megfelelt a haditerv előírásainak.

Az oszlopokhoz beosztott táborkari tisztek, akiknek az egyes oszlopok útvonalát kellett megtervezni, nem vettek részt a haditanácsban, még megfigyelőként sem.

Langeron memoárja alapján nem egyértelmű, hogy Weyrother egyszerűen csak felolvasta az írott tervet, vagy részletes magyarázatot is fűzött hozzá. Mivel a haditanács hajnali három óráig tartott, az utóbbi a valószínűbb. Ezt követően vagy akár eközben lehetőség lett volna egészen aprólékosan megbeszélni a felvonulás és a támadás részleteit, az együttműködést, a kapcsolattartást. Ehelyett merev tartózkodás és hallgatás következett az oszlopparancsnokok részéről. A haditanács nem alakult át valódi, interakción alapuló megbeszéléssé, mert a tábornokok nem voltak aktívak. Egyedül Langeron tett fel saját memoárja szerint kérdést Weyrothernek: mi történik, ha a franciák az éj leple alatt átcsoportosítják erőiket, és Pratze falván keresztül támadást intéznek a dombok ellen? Weyrother ezt a lehetőséget kizártnak mondta, mert szerinte, ha Napóleon támadni akar, azt december 1-jén megtette volna.⁴⁷ Langeron beszámolójának ezt a részét fenntartással kell kezelni. Az események után, a történéseket ismerve, valóban lényegre törően hat ez a felvetés, de kérdéses, hogy nem inkább saját felelősségének mentetegetésére, mint a tények rögzítésének céljával került bele a memoárba. Weyrother válasza mindenesetre sokatmondó a tábornok hadászati és hadműveleti gondolkodását illetően. Napóleon hadműveleti rendszerének nagyon fontos része volt, hogy a csapatait csak a harcmezőn, közvetlenül a csata előtt gyűjti össze, így egy-egy hadosztály vagy hadtest váratlan irányból való megjelenése meglepetést okozhatott az ellenségnek. Az 1796. évi itáliai hadjáratban, amelyben Weyrother is harcolt, rendkívül gyakran operált ezzel. Ebből is látszik, hogy Weyrothernek eszébe sem jutott, hogy a francia császár netán egyik hadtestének a beérkezésére vár. Weyrother nem értette meg az újfajta hadműveleti rendszert, ő még a XVIII. századi együtt menetelő hadseregben gondolkodott.⁴⁸

Az éjjel egy óraker Krzenowitzban kezdődött haditanácsot Kutuzov – szundikálásából felébredve – szakította félbe.⁴⁹ Parancsot adott a haditerv oroszra fordítására Karl Wilhelm Toll orosz táborkari őrnagynak.⁵⁰ Az oszlopparancsnokok a haditerv egy-egy másolatával

⁴⁶ Goetz 2005. 118. o.

⁴⁷ Mémoires du comte de Langeron 1895. 295. o.

⁴⁸ A hadászati és hadműveleti változások rendkívül érdekes magasabbegység-szervezeti vetületére lásd: Nagy-L. István: A császári-királyi hadsereg magasabbegység-szervezete 1765–1815. *Hadtörténelmi Közlemények*, 125. (2012) 1. sz. 5–40. o. A tanulmány eredetileg PhD disszertáció monografikus fejezeteként született meg, s utóbb kibővítve bekerült a szintén a disszertációból kinőtt monográfiámba: Nagy-L. 2013.

⁴⁹ Mémoires du comte de Langeron 1895. 295–296. o.

⁵⁰ Toll részvételét a haditanácsban nem említi Langeron, csak Kutuzov parancsát. Mivel az ő feladata lehetett a terv lefordítása, ezért vagy a haditanács szobájában, vagy a szomszédos helyiségben tartózkodott.

hajnali három óra körül eltávoztak. A táborkari tisztek sokszorosították a haditervet, majd szétküldték a csapatoknak. Komoly problémát okozott a sötétségben megtalálni a címzett parancsnokot, ami a haditerv kézbesítésének késéséhez vezetett. Stutterheim szerint néhányan csak délelőtt kilenc körül, a hadosztály- és dandárparancsnokok egyáltalán nem kapták meg az írott parancsot.⁵¹

A haditerv szövege(i)

A haditanács sokkal inkább a parancsközlés formáját öltötte. Weyrother emelt hangon felolvasta a haditervet. Ez a következőképpen hangzott:⁵²

„Diszpozíció⁵³

a Schlapanitz és Sokolnitz mögötti ellenséges állások megtámadására 1805. december 2-án.

Mivel az ellenség bal szárnyával a főúttól balra fekvő erdős hegynél áll, jobbjá Kobelnitz és Sokolnitz felé a mögöttük lévő mocsárig nyúlni látszik, mi a bal szárnyunkkal az ő jobbját olyan mértékben átkaroljuk, hogy a jobb szárnya elleni támadás olyannyira kiválóbbnak tűnik, hogy amint a Sokolnitz és Kobelnitz melletti szorosok elfoglalása után teljesen a jobb szárnyban állunk, a támadást a nyílt terepen Schlapanitz és a turasi erdő között folytatjuk, a schlapanitzi és a bellawitzi szorosokat teljesen kikerüljük, amivel ő az arcvonalának fedezésére törekedett. Az egész tehát csak attól függ majd, hogy a jobb szárnya elleni támadásunkat olyan korán, amennyire tudjuk, teljes erőnkkel megindítjuk, és mindeközben a mi jobb szárnyunknak, nevezetesen Bagration herceg hadtestének, csak az állásait kell tartania, és Liechtenstein herceg lovasságának Krug és Schlapanitz között a nyílt terepen a főút jobb és baloldalán a biztonság fenntartásán kell fáradoznia.

Ezért négy oszlopot alakítunk, mint ma.

Az 1. oszlop Aigezdtől Tellnizen keresztül megy, ezen a helyen [Tellnizen – NLI] és a jobbra lévő szoroson áthaladt, egy zászlóalj a bal szárnya fedezetére a szoros mindkét oldalán hagy, és jobbra előre tartja magát a mocsarak felé, míg az oszlop éle a 2. oszlop élet eléri.

A 2. oszlop a Sokolnitz és Tellnitz közötti völgyön halad keresztül,

a 3. oszlop a sokolnitzi kastély közelében, ahol a túloldalon a három él Sokolnitz és a mögötte fekvő mocsarak közötti területről a kobelnitzi mocsárig előrenyomul, miközben a 4. oszlop az említett helyen [Kobelnitzen – NLI] áthalad, és az oszlop éle a másik hároméval összhangba hozza magát. Ezen a módon ezen négy oszlop élei egy nagy folyamatos vonalat alakítanak ki. Ezután az első oszlop négy zászlóaljjal a Turas előtt fekvő

⁵¹ Stutterheim 1806. 109. o.

⁵² Österreichische Staatsarchiv, Kreisarchiv, Wien (KA), Alte Feldakten (AFA) Karton 1350 Deutschland 1805-12-12. Arra nincsen bizonyíték, hogy ezt a szöveget olvasta fel és magyarázta Weyrother. Az, hogy a közölt példány külsőségei, írásmódja gondos, tisztázott szöveget mutat, valószínűsíthető, hogy ez a szöveg a tábornok által összeállított haditerv pontos szövege. Alább szó esik a terv készítésének körülményeiről. A földrajzi helyek azonosítását a második katonai felmérés térképei alapján végeztem a <http://mapire.eu> (hozzáférés: 2014. június 9.) georeferált térképe alapján. A szöveg átírása betűhív, (az eredetét lásd a Mellékletben!) csupán a néhány rövidítést oldottam fel szögletes zárójelben. A külső, formai jegyek közül csak az aláhúzást mint a kiemelés nyomtatékosítás eszközét tartottam meg. Az oldalak számait szögletes zárójelben [] adom meg.

⁵³ A fordítás során törekedtem az eredeti szöveg szófordulatainak, szerkezeteinek a lehető legközelebbi visszaadására.

kis erdőcskét beveszi és megszállva tartja, az összes többi az első maradékával együtt az említett erdőcske és Schlapanitz között nagy erővel az ellenség jobb szárnyába indul. A 4. oszlop három zászlóalja ezzel egy időben Schlapanitz falvának birtokába jut.

Ezzel egyidőben Bagration herceg elővédje Liechtenstein herceg lovassága által támogatva a Warosna és a leeschi fogadó⁵⁴ közötti magaslat⁵⁵ nagy tüzerűtegekkel történő megszállására törekszik, amely megkönnyíti a lovasság számára a kitartást a síkon az út jobb- és baloldalán, illetve a Warosna⁵⁶ völgyének túloldalán fekvő magaslatok megtartását is.

Mivel a csata eldöntése a bal szárnyunk támadásának gyorsaságától és az ellenséges jobb felgöngyölítésétől függ, de ez Bagration herceg állhatatos kitartása nélkül nem hozhatna igazi előnyt, így a lovasság az úttól jobbra a leeschi fogadótól előre,⁵⁷ jelesül az ellenséges oszlop jobb szárnyára fog támadni, amit, mivel az ellenség iparkodik a Bagration herceg bal szárnya ellen előrenyomulni, könnyen meg kell verni.

Liechtenstein herceg említett lovassága egyúttal a lovagló tüzerűtegekkel a Schlapanitz és a leeschi fogadó közötti hegytetőt megszállja, ami által az egész Schlapanitzig terjedő síkság ura marad.

Már virradatkor Blasowitz és Krug között előre kell sietnie, hogy a jobb szárny gyalogságának az oszlopa formálását megkönnyítse.

Kienmayer altábornagy lovasságának egyből, miután az első oszlop a tellnizti szorosot maga mögött hagyta, az említett szoros és a mocsár közötti síkságon előrenyomulnia, és balra Menitz ellen az oszlop hátát és a bal szárnyát fedeznie, és minden elől és oldalt fekvő helység ellen járőröznie kell, az oszlopok előrenyomulásakor állandóan az első baloldalát tartja, és amikor a turasi erdőt a gyalogság bevette és megszállta, Turas és az erdő között balra a lateini kápolna felé nyomul előre, hogy a bal szárnyat állandóan biztosítsa.

Amikor a négy gyalogsági oszlopnak a Latein és Bellawitz közötti útig előrenyomulni, és mindkét helységet az ellenségtől megtisztítani és az ellenséget a hegyekbe vetni és üldözni szerencsénk volt, a turasi erdőcskét még mindig megszállva kell tartanunk, amivel csapataink körül biztonságban mozoghatnak, és a legrosszabb esetben Kobelnitzen és Puntowitzen keresztül a mai állásba vonulhatnak vissza.

Amint Bagration herceg a bal szárnyunk előrenyomulását megfigyeli, az ő oldalán is az ellenség ingadozó bal szárnyát vissza kell nyomnia és iparkodnia kell a többi oszlophoz csatlakozni. A hadsereg Lesch és Nenowitz között Latein falu előtt egyesül, és Liechtenstein herceg lovassága Slapanitz, Bellawitz és Krzyzen a szabaddá vált szorosait gyorsan használva a túloldalon a gyalogságnak támogatólag fog szolgálni, vagy a megvert ellenség Brün és Czernowitz felé való visszavonulását lehetőleg elvágja.

⁵⁴ A leeschi fogadó a Bosenitz-patak és a Brünn–Olmütz főút keresztesződésében található.

⁵⁵ A később Santon névvel illetett magaslat.

⁵⁶ Weyrother Warosna névvel illette Bosenitz falvát, ma Tvarožná.

⁵⁷ Nem teljesen egyértelmű, hogy pontosan mire utal Weyrother. A legvalószínűbb, hogy a Zuran dombot jelentheti a megnevezés, mert ezzel tudta volna Bagration előrenyomulását támogatni a lovastüzerűtegekkel.

Őexcellenciája, a vezénylő tábornok a 4. oszlopnál fog tartózkodni. minden jelentést, nevezetesen kezdetben Kobelnitz felé, a csata szerencsés folyása esetén pedig Slapanitzen túlra kell küldeni.

Minden oszlop balra alakít majd arcvonalat, és Buxhövden tábornok, aki az első oszloppal tör előre, fog gondoskodni arról, hogy a szorosok túoldalán az egymáshoz igazodott oszlopélek csak olyan széles arcvonalba bontakozzanak ki, amit a terep a turasi erdő és Slapanitz között két vonal számára szükségessé tesz, a többi erő négy kis oszlopban kövesse őket, és a két vonal számára támogatásul és az egész csata során tartalékuul szolgáljon.

Konstantin nagyherceg hadteste hajnalban Blasowitz és Krug mögött áll fel, és Liechtenstein herceg és Bagration herceg bal szárnyának támogatásául szolgál.

Az egész hadsereg poggyásza hajnalban minden oszloptól azon az úton menjen vissza, ahonnan jött és arra a pontra menjen, ahol az oszlop tegnap állt és ahonnan a mai menetet megkezdte.

A főhadiszállás poggyásza Austerlitz mögött áll fel; az egész hadsereg a legrosszabb esetben a Hodieltitz–Nimczan–Herstritz állásba vonul vissza. A csata jobb, vagy kevésbé szerencsés folyása tudja meghatározni, hogy az elővéd még az este Brünnön túlig, az Iglowa- vagy a Schwarzwowa-patakig nyomulhat-e előre, illetve hol kellene a főhadiszállást felállítani.

Az indulás minden gyalogsági oszlopnál egyszerre 7 óraker történik a lovassággal együtt, de minden már leküzdött szorosnál a baloldali él előrehaladását meg kell várni, amint azt már a korábbi diszpozíció előírta.”

Az osztrák hadilevéltár Alte Feldakten fondjában a maga kronologikus helyén négy példányban található meg az irat.⁵⁸ A feltehetően eredeti, míves, könnyen olvasható példány mellett három másolat három külön kéz munkája, nem is teljesen betűhívek a másolatok, mert a helyesírásban némi különbséget találhatunk. Az átírást az eredetinek feltetelezett tisztázati példányról adtam meg. Az osztrák hadilevéltárban található összes másolat az általam közölt iratról készült, annak szóhasználatát követi apró eltérésekkel (pl. geheet helyett geheet).

A terv német nyelven nyomtatásban is napvilágot látott, már közvetlenül a csatát követő évben Stutterheim tábornok második munkájában.⁵⁹ Érdekes azonban, hogy bár az itt közölt szöveg értelmét tekintve teljes mértékben megegyezik az általam közölt szöveggel, de más szavakat használ, olykor a mondatszerkezet is eltér anélkül, hogy a szöveg értelme megváltozott volna.⁶⁰ Stutterheim nem hivatkozik az általa idézőjelben közölt szöveg for-

⁵⁸ KA AFA Karton 1350 Deutschland 1805-12-12, illetve ad 12 szám alatt további három példányban. Az egyik példányon vörös tintával írt, majd vékony feketével áthúzott 484-es szám, valamint fekete tintával írt, majd az előbbi vékony feketével áthúzott „N° 7” lajstromszám, valamint a másik vörös tintával írott „1805 12 ad 12” levéltári jelzet, amit az áthúzások fekete tintájával vastagon aláhúztak. A második másolaton „B. c.” jel feketével áthúzva és a vörös „1805 12 ad 12” levéltári jelzet, valamint grafitál: „Dupl.” áll, a harmadik másolaton semmiféle jelzet nem található. Mind a négy példány más-más kéz írása. Nem betűhív másolatok, helyesírásuk eltér egymástól.

⁵⁹ Stutterheim 1806. 101–107. o.

⁶⁰ Például a közölt szövegben „in den waldigen Gebirg” szerepel, Stutterheimnél „mit Wald bedeckten Berge”. Stutterheim 1806. 101. o.

rására. Stutterheim szövegéhez azonban még egy utolsó rövid bekezdés is kapcsolódik:⁶¹ „Ein Bataillon vom 7ten Jäger-Regiments wird aus der dritten Colonne nach der ersten verseßt. Uebrigens gehen alle Regimente nach der gestrigen Ordnung.”

Önmagában ez a rövidke bekezdés, amelyben az orosz 7. vadászrezred egyik zászlóaljának az első oszlophoz küldését rendelte el, nem lenne lényeges, de az orosz fordításban is benne van ez a rész, amint az a kiadott szövegekből kiderül.

A terv orosz fordítása tudtommal elsőként 1888-ban jelent meg nyomtatásban,⁶² majd később több másik kötetben, egyebek között Kutuzov iratainak kiadásában is. Az első, Leer tábornok által kiadott szöveg orosz levéltári hivatkozást ad meg forrásként (Военно-ученый архивъ Главного штаба 4407, No. 18.),⁶³ a Kutuzov-féle szöveg azonban ezzel nem teljesen egyezik, más iratról készült az átirás. A Kutuzov-kiadás gazdagon jegyzetelt, pontos levéltári hivatkozással közli az iratokat.⁶⁴ Az orosz fordításnak is több változata maradt fent, ezek – hasonlóan a német másolatokhoz – némileg eltérnek, de az eltérések a szöveg értelmét nem változtatják meg. Az 1951-es szövegkiadás rendkívül igényes és alapos, pontosan közli az egyes példányok közötti eltéréseket. Nem könnyű meghatározni, hogy az orosz fordítás melyik német szöveg alapján készült. A Stutterheim által közölt szövegvariáns az osztrák hadilevéltár iratanyagában nem található meg, ugyanakkor utolsó bekezdése az orosz fordításban jelen van. A Kutuzov iratai között megjelent orosz szövegben viszont a négy oszlop formálásáról szóló mondat külön bekezdésben kapott helyet,⁶⁵ Leernél ez az első bekezdés végéhez kapcsolódott⁶⁶ csakúgy, mint Stutterheimnél.

A haditerv levéltári és Stutterheim-féle verziója közötti apró különbség talán a haditanács eredménye volt. A fordítás és a másolás problémaköre talán így oldható meg, hiszen az este kilenc órakor elkészült haditervet másnap reggel hétig lett volna idő kellő számban másolni és fordítani. A haditanács azonban hajnali három óráig tartott, csak ezt követően indulhatott meg a tábornoki munka, a fordítás és sokszorosítás, ami indokolhatja a súlyos késlekedést.

A haditerv a *Disposition* címet viseli, mint általában a menet- és támadási parancsok. Az irat pontosan megszerkesztett, szabályos szerkezetű íromány. Három részből áll. Az első rész, egyetlen hosszú bekezdés átfogóan ismerteti a csatatervet. A második rész részletezi a kiszabott feladatokat oszlopok szerint, a két szárnyat külön választva, a csata lefolyását két fázisra bontva. A harmadik rész a málháról intézkedik. Végül a csapatok indulásáról rendelkezik a hadparancs, minden egységnek egységesen reggeli 7 órában szabva meg az indulást.

A csataterv alapjaként Weyrother meghatározta a francia csapatok elhelyezkedését: a főúttól északra lévő erdős hegyektől jobbszárnyával Kobelnitz és Sokolnitz közötti tóra támaszkodva állnak a franciák. A csataterv ezért az ellenség jobbszárnyának megkerülését határozta el, ezalatt a saját jobbszárnyának csak a pozícióját kellett védeni.

⁶¹ Stutterheim 1806. 107. o.

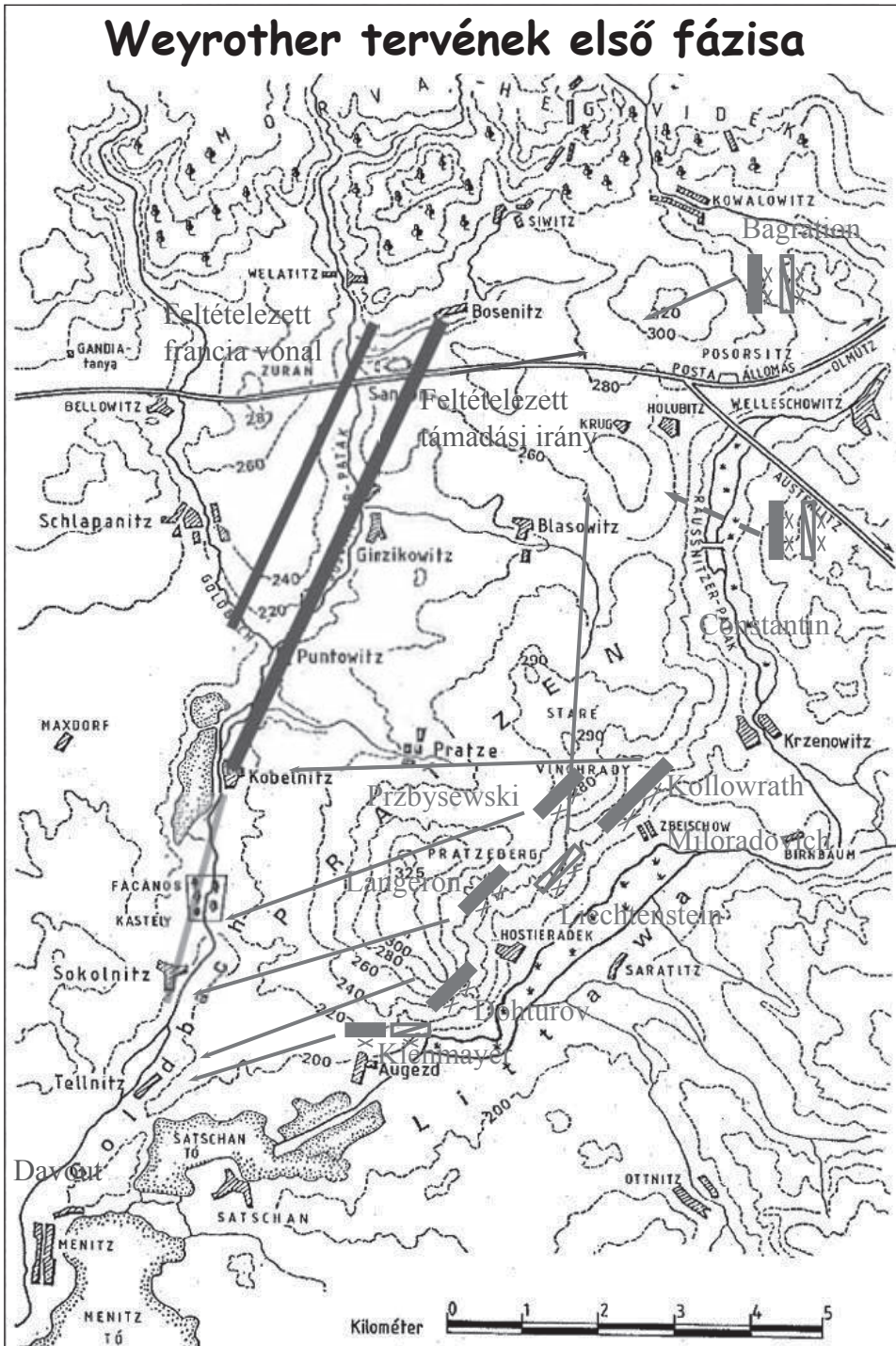
⁶² Leer 1888. 74–77. o.

⁶³ Leer 1888. 74. o.

⁶⁴ Кутузов 1951. 224. o. 1. lábjegyzet.

⁶⁵ Leer 1888. 74–75. o.

⁶⁶ Кутузов 1951. 224. o.

A támadást két ütemben kellett végrehajtani. A balszárnyat a négy gyalogososzlop alkotta. Az első oszlop Dohturov alatt Tellnitzet, a második Langeron alatt Tellnitz és Sokolnitz közötti területet, a harmadik oszlop Przbysevski alatt a sokolnitszi kastélyt veszi célba. A három oszlop Buxhövdén parancsnoksága alatt áll. Ez a három oszlop átkel a Goldbach-patakon, ha bármelyik késik, a többinek meg kell várnia. A következő fázist csak akkor lehet elindítani, ha mindhárom oszlop átkelt és csatarendbe helyezkedett. A negyedik oszlop eközben Kutuzov személyes parancsnoksága alatt a sokolnitszi kastély és Kobelnitz közötti térség ellen támad, szintén átkel a Goldbachon, majd csatlakozik a másik három oszlop jobbszárnyához. Az első oszlop négy zászlóalja Turast, a negyedik oszlop három zászlóalja Slapanitzot foglalja el, miközben jobbra felkanyarodik az egész szárny. Kienmayer lovassága biztosítja az oszlop balszárnyát és hátát.

Időközben a jobbszárnyon Bagration megszállja és tüzérséggel megerősíti az útke-resztesződéstől északra álló dombot, ott védekezik. Liechtenstein a lovassággal Blasowitz és Krug közötti területre vonul, és támogatja Bagrationt, lovastüzérségével ellenőrzi a sík terepet.

A támadás második fázisában a balszárny négy oszlopa Kutuzov személyes parancsnoksága alatt északi irányba indít támadást, felgöngyölíti az ellenséges vonalat, lehetőség szerint elvágja az összeköttetést Brünnel, és az erdős hegyekbe szorítja az ellenséget. A balszárny előretörését tapasztalva Bagration és Liechtenstein is támadásba megy át, különösen utóbbinak kell lovasságával aktívan bekapcsolódnia a franciák szétverésébe.

Az orosz gárdának Blasowitz és Krug vonala mögött kell felállnia, feladata a jobbszárny csapatainak támogatása.

Weyrother végül ismét megerősíti: a balszárnyon a Goldbachon történt átkelést követően a három oszlop csak együttesen indíthatja el a támadását.

Egy apró kitérőt kell tennünk, hiszen a haditanács és a Weyrother-terv talán Tolsztoj zseniális műve, a *Háború és béke* révén tett szert nagy ismertségre.⁶⁷ Tolsztoj leírásának részleteiből, adatgazdagságából és pontosságából egyértelmű, hogy alaposan ismerte a forrásokat: Stutterheim és Langeron munkáját.⁶⁸ Weyrother nála egyértelműen negatív figura, „oktató” attitűdjét Langeron leírásából meríthette Tolsztoj. A Weyrother-tervből Tolsztoj az eredeti műben németül idézi a Stutterheim által közölt szöveget. Minden elismerés megilleti Tolsztojt, aki pontos leírást adott, egyúttal zseniálisan szőtte össze a valós történelmi eseményeket regényének cselekményével.⁶⁹

⁶⁷ *Lev Tolsztoj: Háború és béke*. Budapest, 1997. I. k. 314–318. o.

⁶⁸ Langeron memoárja tudtommal 1895-ben jelent meg először, a Háború és béke 1865 és 1868 között készült. Kérdéses, hogy Tolsztoj honnan ismerhette, mert eredetije a francia levéltárban volt: Archives des Affaires étrangères (Russie, 21, 22); Mémoires du comte de Langeron 1895. 289. o. I. lábjegyzet. Tolsztoj leírásában is megjelent Langeron ellenvetése és a haditanács Kutuzov általi lezárása epizódja is jelen van. Egyedül a haditanács időpontját helyezi Tolsztoj két órával korábbra, de két óras időtartama helyes. Mihailovskij-Danilevskij leírása (*Mikhailovskij-Danilevskij* 1846. 233–234. o.) nem tartalmaz ilyen részleteket, a haditanácsot pontos időmegjelölés nélkül az éj közepére teszi („le milieu de la nuit”).

⁶⁹ A regény irodalomtörténeti elemzéséhez lásd: *Hajnády Zoltán: Lev Tolsztoj világa*. Budapest, 1987.

A vezényleti viszonyok

Az írott csataterv a papíron szépen mutatott, de vajon mennyiben valósult meg, mennyiben befolyásolta a csata menetét, végkimenetelét?

Elsőként fontos rögzíteni a vezényleti viszonyokat, tehát leszögezni, kinek milyen kötelességei és jogai voltak.⁷⁰ Az egyesült hadsereg legfelsőbb, általános parancsnoka I. Sándor cár volt. Az ifjú cár azonban semmiféle katonai tapasztalattal nem rendelkezett, így a főparancsnoki tisztet Kutuzov gyalogsági tábornok viselte, parancsnoksága alatt álltak az orosz és osztrák csapatok is. Az osztrák csapatoknak külön parancsnoka volt Liechtenstein altábornagy személyében. Ferenc császár is jelen volt, de hivatalos tisztséget nem viselt az egyesült hadseregben, véleményét viszont meghallgatták, tekintélyének segítségével akarát képes lehetett keresztülvinni. Az ő tanácsadójaként szerepelt Schwarzenberg altábornagy, a későbbi híres lipcei győző. Liechtenstein pozíciója is névleges volt, mivel a csapatok közvetlenül az oszlopparancsnokoknak voltak alárendelve. A hadsereg tábornoki főnöke, Weyrother vezérőrnagy közvetlenül a cárnak, mint a hadsereg legfelsőbb főparancsnokának tartozott felelősséggel, nem pedig Kutuzovnak, a valódi főparancsnoknak. Az első három oszlop közös parancsnokot kapott Buxhövdén altábornagy személyében. Elméletileg az első oszlophoz tartozott Kienmayer altábornagy elővédje, amely azonban ettől függetlenül, közvetlenül Buxhövdén alatt működött.

A negyedik oszlop parancsnokságát Miloradovics altábornagy és Karl Joseph Graf von Kolowrath tábornagy közösen viselték. Lényegében Miloradovics az orosz, Kolowrath az osztrák csapatokat irányította. Ennél az oszlopnál tartózkodott Kutuzov, aki a csata alatt közvetlenül vezette az oszlopot. A szövetségesek jobbszárnyának ugyanakkor nem neveztek ki egyszemélyű parancsnokot, a három oszlopparancsnok minden koordináció nélkül vezette csapatait a csatában. A hadsereg felsővezetésének ilyen mértékű szétforgácsolása jelentősen gyengítette az erőkifejtést. A hadsereg élén álló cár nem vezette a hadsereget. Kutuzov, aki sem a támadás tényével, sem annak módjával nem értett egyet, a negyedik oszlophoz beosztva nem volt abban a helyzetben, hogy az egész hadsereget vezesse. A balszárny élén Buxhövdén az első oszlopnál tartózkodott, a második és a harmadik oszlop parancsnokai magukra maradtak, így a támadó szárny egységes vezetése nem valósult meg. A jobbszárnyon az egyszemélyű parancsnok hiánya szintén lehetetlenné tette az egységes erőkifejtést.

Nagyon komolyan kell vennünk Kutuzov ellenvetését Weyrother tervével kapcsolatban. Kutuzov alapvetően azt az álláspontot képviselte, hogy várni kellene a csata megvívásával. December 1-jén este kilenc órakor ez az ellenvetés már nem odázhatta el a másnapi csatavívást. Ekkor már valóban nem lehetett leállítani a támadást, mert egy visszavonulás végzetes lett volna a hadsereg moráljára, de a franciákhoz ilyen közel még a hadsereg épségét is veszélyeztette. Nem is gondolhatta ezt Kutuzov komolyan, ezt inkább amolyan zsörtölődésnek tekinthetjük. Weyrother érveit teljesen helytállónak tarthatjuk.

Kutuzov másik ellenvetése azonban rendkívül lényegre törő. Weyrother már a vonalharca utolsó stádiumában lévő harcászati rendszert használt, amelyben az egész hadsereg nem egyetlen nagy vonalat alkot, hanem a hadseregrészek önállóan, össze-

⁷⁰ Goetz 2005. 345–346. o.

köttetés nélkül vonulnak fel. Ez a vonalharca által adott válasz a francia forradalmi háborúkban a francia hadsereg újítására, miszerint a hadsereg külön összefgyvernemi magasabbegységekben, hadosztályokban menetelt, vonult fel és harcolt.⁷¹ Az orosz hadsereg a hétéves háború óta nem harcolt a nyugat-európai hadszíntéren, leszámítva a kevés csapatot érintő és meglehetősen rövid 1799-es itáliai és svájci hadjáratot,⁷² így valóban nem szokhatott hozzá ehhez a fajta harcmodorhoz. A félig irreguláris csapatokból álló török hadsereg elleni tapasztalatok és az ellenük „specializálódott” orosz hadsereg nem lehetett felkészülve arra a fajta mozgékony és manőverező hadviselésre, amit Weyrother a tervében megkövetelt. Márpedig egy hadvezérnek nagyon fontos a sikerhez, hogy a hadsereget annak tulajdonságai alapján vezesse, kihasználva annak erőnyeit úgy, hogy a negatív tulajdonságokat az ellenség ne tudja kiaknázni. Napóleon például remekül aknáztta ki a francia csapatok pszichikai tulajdonságait, amit a harcászati újításnak köszönhetően a mozgékonyssággal tudott elegyíteni, s ez vált sikerének alapjává. Kutuzovnak óriási tapasztalata volt, pontosan tudta, hogy az orosz csapatok kiválóan harcolnak, remekül védekeznek, de egy bonyolult manőverekkel átszótt támadó mozdulatnál sok nehézségük támadhat. A dürnsteini ütközet is ékes bizonyítéka ennek. Az átkaroló mozdulat késlekedése miatt Mortier hadtestét nem tudták megsemmisíteni, így az ütközetet a szövetséges hadsereg ugyan megnyerte, de a hadjárat sorsát ez nem befolyásolta.⁷³ Az orosz hadsereg erősségének kihasználására a schöngraberni ütközet jó példa. Nehéz terepen az orosz csapatok jó vezetés mellett jelentősen erősebb francia erőt fel tudtak tartóztatni, késleltették a franciák előrenyomulását. Nagy veszteséget szenvedtek, de nem omlottak össze, rendezetten tudtak visszavonulni.⁷⁴ Kutuzov ellenvetése ebben a tekintetben tehát nagyon komoly hadvezéri kvalitásról tett tanúbizonyságot, teljességgel jogosnak mondható. Kutuzov szeme előtt feltehetően a Prätzen-dombháton megszervezett védelem lebegett. A dombvonulat jól védhető volt, lehetőséget adott a tartalékképzésre és az azzal történő manőverezésre. Az egyesült sereg lovassága erős és nagyszámú volt, jól támogathatta volna a védelmet mind ellentámadással, mind csatadöntő támadással. A szövetséges tüzérség is erősebb volt a franciánál. Egy ilyen erős állással a dombháton kompenzálni lehetett volna az orosz csapatok csekélyebb manőverező-képességét, az osztrák csapatok egy részének kiképzetlenségét, és az oroszok állhatatos védelemre való képességét is sikeresen ki lehetett volna használni. Az események többszörösen bebizonyították a tábornok igazát.

Mindezek ellenére Kutuzov, engedelmes alattvaló lévén, meghajolt uralkodója akarata előtt. Weyrother azonban komoly hibát követett el, hiszen haditervét a hadseregben kisebbséget alkotó osztrák hadsereg tulajdonságai szerint alakította ki. Az osztrák csapatok jó manőverező-képességűek voltak a vonalharca keretein belül, alkalmasak hosszabb menetek utáni azonnali harcba bocsátkozásra, kiváló lovassággal rendelkeztek, viszont a védekezésben nem voltak olyan állhatatosak, mint az oroszok. Weyrother terve ezeket használta ki leginkább, nem törődve az orosz csapatok előnyeivel.

⁷¹ Nagy-L. 2013. 16–22. o.

⁷² Duffly 1977. 44., 50. o. 20 247 orosz katonát mutat ki.

⁷³ Egger 1978.

⁷⁴ Egger 1974.

A harc lefolyása

A haditerv kivitelezése nagyon komoly munkát jelentett a beosztott tábornokari tisztek számára, akiknek a menetvonal pontos megtervezése nehézséget okozott. A legnagyobb gondban Liechtenstein lovassága volt, mert nekik a többi csapat irányára merőleges menetet kellett végrehajtani. Az oszlop tábornokara kapkodva adta ki a menetparancsot – viszont a célt eltévesztették.⁷⁵ Nekik Blasowitz felé kellett volna menetelni, ehelyett Pratze falvát vették célba. A gyors menet során utolérték Langeron oszlopát, majd Shepelev élen haladó orosz lovasdandára Langeron csapatait félbevágva sietett vélt célja felé. Hohenlohe osztrák lovassága elbizonytalanodott és megállt. Pratzéhoz közelítve aztán kiderült a hiba. Langeron és Shepelev ingerült szóváltását követően Shepelev megvárta, amíg pirkad. Ekkor bizonyosodott be a tévedés, így lovasságát a legnagyobb sietséggel a helyes irányba, északkelet felé indította.⁷⁶ Ez a késleltetés Langeronnak fél órás csúszást okozott. Oszlopának végén haladó két ezredének azonban még Shepelev elvonulását is meg kellett várnia, így a második oszlop két részre szakadt.

A harc a déli szárnyon kezdődött el.⁷⁷ A Tellnitzet védő francia gyalogezredet Kienmayer gyalogsága támadta meg, de csak Dohturov oszlopának csapatai segítségével tudták elfoglalni a falut. Ekkor viszont a beérkező Friant-hadosztály egyik ezrede indított ellentámadást, amit ismét csak Dohturov oszlopának kibontakozásával, csapatai segítségével tudtak visszaverni.

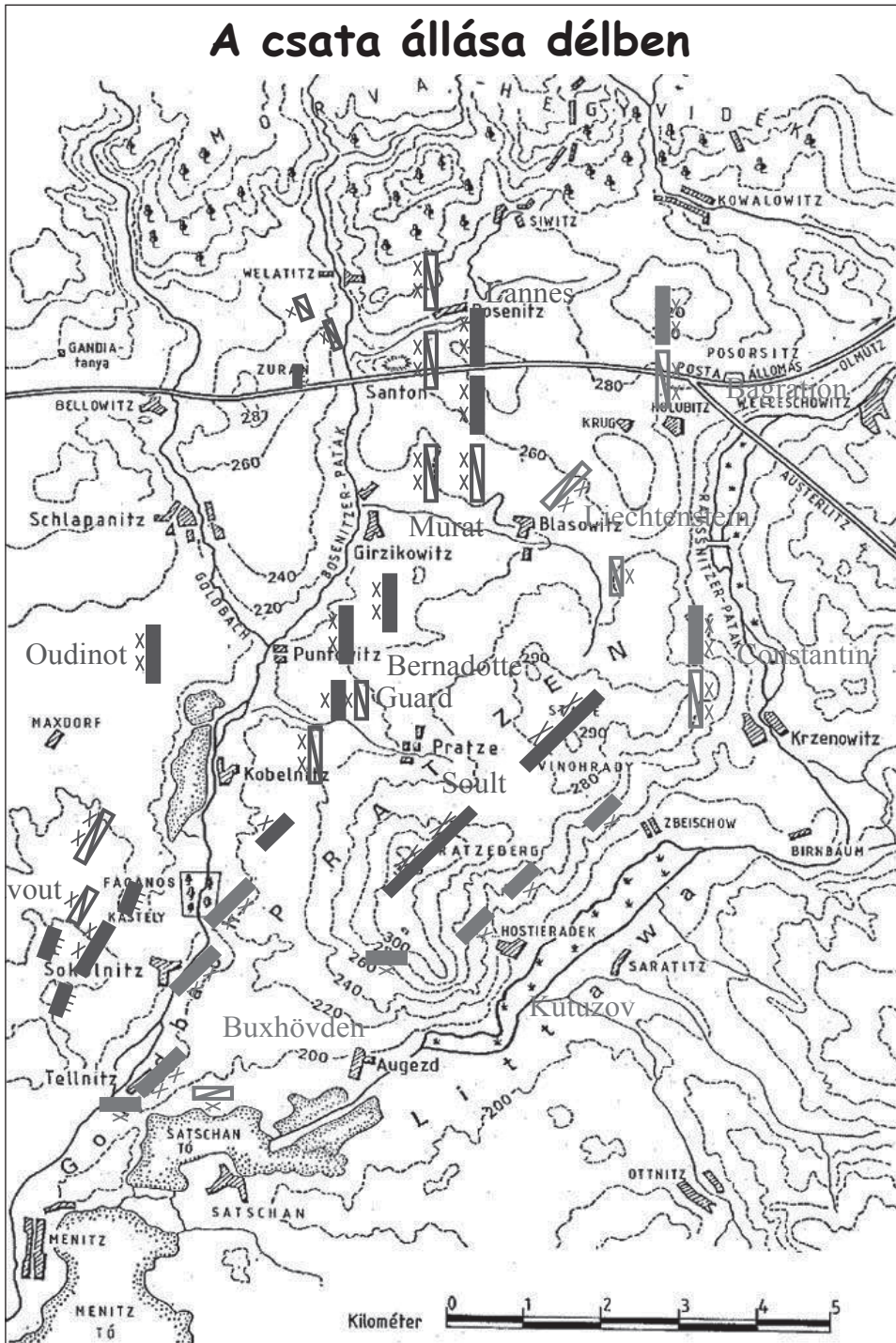
Sokolnitz, a kastély és a fácános előtt hasonló események játszódtak le. A franciák körömszakadtáig védekeztek, ellentámadásokat indítottak, késleltették a szövetséges csapatokat. Dohturov – habár a lehetősége meg lett volna rá – nem indította meg támadását a szemközti magaslat ellen, mert nem látta, hogy tőle jobbra a második és a harmadik oszlop vele egy magasságba ért volna. Ő volt azon kevesek egyike, aki valóban követte Weyrother tervét, és annak megfelelően járt el.

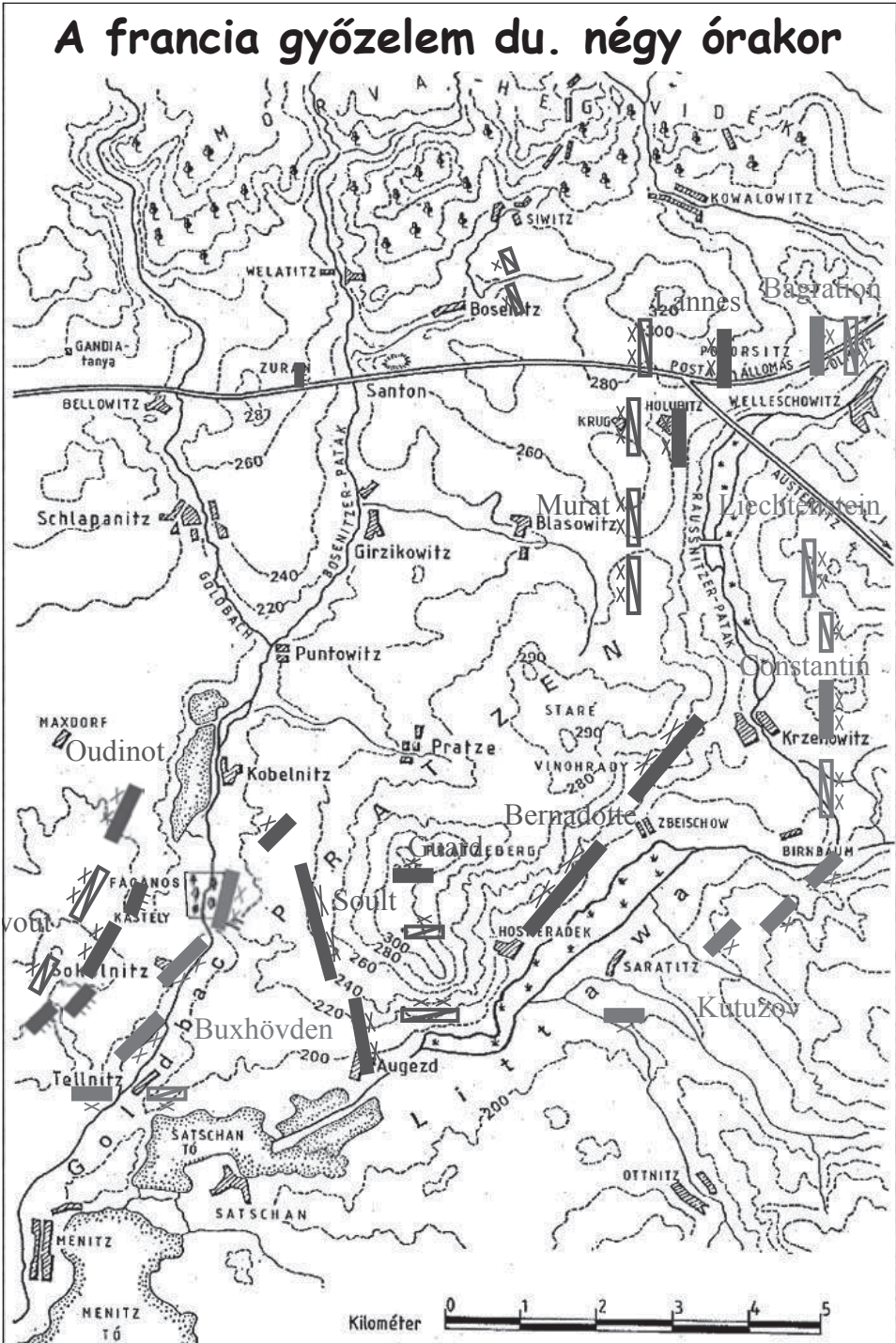
A csata legfontosabb mozzanata a centrumban, Pratze falva és a két magaslat körül zajlott. A franciák kiváló időzítéssel támadtak. A harmadik oszlop már elhagyta a területet, a negyedik oszlop elővédje, orosz és osztrák csapatai külön meneteltek, mert messze volt még a céljuk, csak Kobelnitz előtt kellett volna egyesülni az oszlopnak. A franciák részenként könnyedén verték meg a szövetséges csapatokat. A nehézséget számukra az jelentette, hogy déli irányból is támadás érkezett, a Langeron oszlopából leszakadt dandár részéről. Az ellentámadások elhárítása végül sikerült. Közben a déli szárnyon a három oszlop átverekedte magát a franciakon, és átkelt a Goldbachon. Langeron hírt kapott a Pratzenberg körüli harcokról, egyik dandárát a patak keleti felén tartotta vissza. A Weyrother-terv első szakaszát az első három oszlop végül – hatalmas nehézségek árán ugyan, de teljesítette. A negyedik oszlop azonban menetének a felét sem tudta megtenni. Buxhövdennel szemben a franciák erős védelmet alakítottak ki a szemközti magaslaton,

⁷⁵ Goetz: 2005. 137–138. o.

⁷⁶ Mémoires du comte de Langeron 1895. 297. o.

⁷⁷ A csata eseményeinek részletes leírását magyarul a szakirodalommal lásd: Nagy 2001. Az előbbi tanulmány elkészülte óta eltelt időben a jelentős nemzetközi szakirodalmi termésemből kiemelkedik: Goetz: 2005. 120–292. o. Kiemelkedően fontos forrás még Alexander *Mikaberidze* 2. jegyzetben hivatkozott munkája. A csata leírását ezen munkákból merítettem, így csak azokat az eseményeket jegyzetelem, aminek különös jelentősége van témám szempontjából.

ahonnan tüzérségi tűz alatt tarthatták az orosz csapatokat, illetve gyalogsági és lovassági ellentámadásokkal foglalták le a bizonytalan ellenséget. A Weyrother-terv második szakaszának elindítására nem került sor.

A csatater északi szektorában némileg másként alakult a helyzet. Napóleon Lannes számára nem döntő támadást parancsolt, neki is – Bagrationnal egyetemben – óvatosan kellett csak haladnia előre. A csata első felében ebben a szektorban a lovasság csatázott. Liechtenstein lovassága Murat franciáival küzdött meg. A szövetséges lovasság a csatatervet nem tartotta be. Feladata csak a térség biztosítása lett volna, de ők határozott támadást indítottak a felvonuló ellenség ellen. A lovasharc hullámozott órákon át. A gyalogság ekkor csak Blasowitzért küzdött meg. Lannes jobbszárnyának két ezrede Murat támogatásával megtámadta a falut védő orosz gárdavadászokat. A falu komoly küzdelem árán a franciák kezébe került.

A csata menetének megfordítására a szövetségesek számára az utolsó esélyt az Orosz Cári Gárda nyújtotta. Ez azonban ekkorra már meggyengült, mert könnyűlovassága bekapcsolódott a lovasharcba, néhány zászlóalját pedig már korábban harcba vetettek Blasowitzért és a 4. oszlop támogatására, így eredeti nyolc zászlóaljából öt állt csak rendelkezésre. Kutuzov 12.30 körül már elrendelte az általános visszavonulást.⁷⁸ Konstantin nagyherceg azonban felismerte a kiváló lehetőséget, mert Vandamme csapatai szétszóródva, meglehetősen koordinálatlanul üldözték a negyedik oszlopot. Az orosz gárda lovassága és tüzérsége gyors rohamban két francia gyalogezredet vert szét. Az így keletkezett résbe a nehézlovasság nyomult be. A francia Császári Gárda lovassága azonban ellentámadást indított, majd sikeresen megállította a szövetségeseket. Az időközben beérkező francia 1. hadtest végleg a franciák javára döntötte el az összecsapást.

Ekkor kezdődött a csata második szakasza, azonban korántsem úgy, ahogyan azt Weyrother elképzelte. A francia centrum déli irányba fordult a szövetséges balszárnyat bekeríteni. A déli szárnyon még heves harcok zajlottak le, mivel a Goldbach vonaláról megpróbálták kitörni az orosz és osztrák csapatok. Önfeláldozó harcok árán a bekerítésből a szárny felének sikerült kitörni. A legnagyobb veszteséget a legrosszabb helyzetben lévő Przbysewski csapatai szenvedték el, de Langeron oszlopának egy része is szinte teljesen megsemmisült.⁷⁹

Az északi szárnyon ezalatt Lannes hadteste megtámadta Bagration csapatait és heves, hullámozó harcok árán megtörte az orosz csapatok ellenállását. A helyzetet Frierenberger osztrák útege mentette meg, tűzével megakadályozta a francia üldözést, így Bagration rendezni tudta megtépázott csapatait.

Az austerlitz-i csatát a szövetségesek elvesztették, Napóleon élete egyik legnagyobb, szakmailag talán legértékesebb győzelmét aratta. A francia hadsereg a csata minden elemében felülmúlta ellenségét. De vajon mekkora része volt ebben a szövetséges csataterveknek, a Weyrother-tervnek?⁸⁰

⁷⁸ Buxhövdén ezt jelentése szerint délután két órákor kapta meg.

⁷⁹ Csak az orosz gyalogezredek adatait tekintve az 1. oszlop 19%-os, a 2. oszlop 44%-os, a 3. oszlop 72%-os, a 4. oszlop 15%-os, Bagration oszlopa 44%-os veszteséget szenvedett. *Mikaberidze* (hozzáférés: 2013. szeptember 10.).

⁸⁰ A tanulmánynak nem célja az összehasonlítás a francia haditervekkel, ennek ellenére fontosnak tartom hogy a francia haditervek szövege megtalálható Napóleon levelezésének kiadásában, lásd: *Correspondance Napoléon 1er*. Tome onzième. Paris, 1863. 441–443. o.

A Weyrother-terv értékelése

A terv az erőkoncentráción alapult, tehát már nem a klasszikus, XVIII. század közepi általános vonalharcászat sémájára épült. Akár napóleoninak is mondhatnánk azt a sémát, miszerint míg egy erős szárny támad, addig a gyenge védekezik, ha azonban a részleteket megvizsgáljuk, megtaláljuk a terv hibáit. A támadásra kiszemelt terepszakasz elsősorban a védelemre volt alkalmas. A Goldbach vonalát jól lehetett védeni, legalább három védelmi terepszakasz adódott. A támadó szárnyban alig volt lovasság, így a franciák végső védelmében szereplő – egyébként gyenge – lovassága sikeresen támogathatta a védelmet. A Goldbach túloldalán egy magaslat a francia tüzérségnek kiváló pozíciót adott, végül az utolsó francia gyalogsági védőállást is itt alakították ki, aminek áttörését a szövetségesek meg sem kísérelték. Persze a szövetségesek számára ismét csak a terep miatt nehéz lehetett volna itt lovasságot bevetni.

Alapvető probléma volt az ellenség erejének lebecsülése. Bár magában a tervben nem szerepel, de a memoárokból kiszűrhetjük, hogy 40–50 ezer franciával számoltak.⁸¹ Weyrother az ellenség szinte teljes passzivitását feltételezte. Harcolt már Napóleon ellen, lehetett tapasztalata abban, hogy a francia császárra sok minden jellemző, de a passzivitás nem éppen. A franciák egyetlen feltételezett támadási iránya az olmtüzi út vonala volt az északi szektorban, amit Bagration magaslaton felállított csapataival akart felfogni a hadsereg lovasságának támogatásával.

Rosszul mérte fel Weyrother az ellenséges állás kiterjedését. Pontosabban olyan hírek alapján dolgozott, melyek december 1-jén délután még megfeleltek a valóságnak, de az éjszaka folyamán a franciák megnyújtották szárnyukat a fácánostól egészen Tellnitzig.⁸² Weyrother terve az első fázisban a balszárnynon nem számolt komolyabb harcra, azt a második szakaszra, a felkanyarodás utánra tette. A terv merev volt, az új eseményekkel, a francia szárny megnyújtásával nem számolt. Napóleon utolsó instrukcióit hajnalban adta ki az éjszakai események ismeretében.⁸³

A tervvel – véleményem szerint – más probléma is van, és ez talán még a részleteknél is fontosabb. A szövetséges hadsereg harcászatait tekintve még mindig a vonalharcászat alapjain állt. Tehát a szövetséges csapatok nem valódi magasabbegységekben, hanem csak a vonal egyes részeiként meneteltek.⁸⁴ Jól mutatja ezt, hogy Buxhövdénre bízta a felkanyarodás után a vonal kialakításának megszervezését. A szövetséges egységek harcászata nem a rugalmasságon alapult. Nem alkalmazták az oszlopot harcászati manőverre. Itt természetesen nem a hadrendben szereplő oszlopkokról van szó, mert az menetoszlopot jelent, hanem a harcászati alakzatról. A szövetséges csapatok harctéri meneteiket még mindig a felfejlődött vonalból ún. szakaszoszlopokban hajtották végre, modern oszlopok helyett, ami sokkal lassabb és nehezebb manővert tett lehetővé. A francia Soult-hadtest

⁸¹ Mémoires du comte de Langeron 1895. 291. o.

⁸² Langeron memoárja szerint ő már a haditanácsból visszaérkezve észlelte a francia hadmozdulatokat. Mémoires du comte de Langeron 1895. 296. o.

⁸³ Napóleon 79. jegyzetben hivatkozott parancsa ilyen értelemben nem is haditerv, mivel csak a hadsereg csapatainak helyéről rendelkezik, a támadás irányáról nem. A valódi csataterv, tehát a hadmozdulatokra vonatkozó parancsok szóban hangzottak el. Napóleon a marsalloknak megparancsolta, hogy reggel hét órakor a táborban jelentkezzenek nála. A valódi csatatervet ekkor közölte szóban a hadtestparancsnokokkal.

⁸⁴ Nagy-L. 2013. 12. o.

két hadosztálya húsz perc alatt tette meg azt a távolságot, amit a 4. oszlop másfél óra alatt. Nagyon pontosan tudta Napóleon időzíteni a támadást, mert a parancsot személyesen, a végrehajtás időpontjában adta ki Soultnak. Ő maga döntött a tartalék csapatainak bevetéséről is. Bernadotte csapatai pont abban a pillanatban siettek Vandamme segítségére, amikor az orosz gárda kifejlészthette volna első sikerét. Ez azonban már a Weyrother-terven túlmutató tényező.

A szövetséges hadsereg vezetése korántsem volt egységes. Sándor cár nem működött főparancsnokként, mint ahogy Kutuzov is csak a centrum csapatait irányította, egyetlen, egész hadseregre vonatkozó parancsa a visszavonulás elrendelése volt. A hadseregben a lokális vezetés érvényesült, de az egységes vezetés nem. Bagration csapatait a megsemmisülésnek tették ki, amikor Lannes csapataival egyedül kellett felvenniük a harcot. A katasztrófát csak a szerencse segítségével kerültek el. A csatára ezért jellemző, hogy a szövetséges csapatok lokális sikereket értek el. Tellnitz bevétele, a Sokolnitz környéki hullámozó harcok sikerei, az északi szárny harcai azt bizonyítják, hogy a lokális vezetés tette a dolgát, de erőfeszítéseiket nem tudták összehangolni a felső vezetés teljes hiánya miatt.

Weyrother terve mindenképpen ambiciózusnak mondható. Két tényező tekintetében azonban különösen érzékeny volt. Az egyik a franciák ereje és passzivitása. A másik viszont a terv végrehajtása. Mivel az egyes oszlopok feladatainak pontos végrehajtásán a balszárny támadásának sikere múltott, illetve az északi szektorban a feltételezett francia támadás kivédése kulcskérdés volt. Az egyes oszlopparancsnokok és magasabb vezetők tevékenységének a terv és a csata eseményeinek szempontjából történő vizsgálata fontos eredményt hozhat.

Elsőként nézzük a támadó szárny vezetőit! Számukra az első szakasz a Goldbach vonalának elfoglalása és az azon történő átkelésig tartott. Az oszlopok némileg késlekedve indultak el, de ez nem zavarta meg a feladat végrehajtását. Kienmayer heves harcok árán, de végül határozott támadással, Dohturov csapatainak támogatásával elfoglalta Tellnitzet. Langeron számára Shepelev lovasságának közbejöttje késedelmet okozott ugyan, de még így is Przbysevski előtt ért a Goldbach vonalára. Utóbbi tábornok menetét meglehetősen lassan hajtotta végre. A második és harmadik oszlop első támadásával sikeresen el tudta foglalni a számára kijelölt célpontokat. Ekkor érkezett el a kritikus pillanat. Egyrészt szemből Friant katonái ekkor indították meg az ellentámadást, másrészt ekkor érkezett a hír, hogy a franciák a Prätzenberget támadják.

A támadó szárny négy vezetője nem hangolta össze tevékenységét. Langeron a Shepelev által leszakított dandárát hátrahagyta, így az bekapcsolódhatott a döntő küzdelembe a Prätzenbergen. Ezen felül Langeron második vonalát nem engedte átkelni a Goldbachon, hogy az tartalékul szolgálhasson mindkét irányba. Przbysevskinek csak pontatlan értesülései voltak. A sokolnizi kastély körüli harcok és a terv teljesítése teljesen lekötötték figyelmét, így ő nem foganatosított semmilyen intézkedést. A legfontosabb feladata Buxhövdennek a szárny parancsnoki teendőinek ellátása lett volna. Mindössze azonban annyit tett, hogy az első oszlop Goldbachon még át nem kelt négy ezredét visszatartotta Tellnitz és Augezd között.⁸⁵ Ezt az intézkedést feltétlenül helyesnek kell tartanunk. A második oszlopból Kamenski csapatai és az első oszlop fele rendelkezésre álltak egy

⁸⁵ Goetz 2005. 135. o.

Pratzenberg ellen délről indított támadásra. Ez az összesen 18 zászlóalj 10 ezer katonával komoly erőt jelentett. A kérdés az volt, hogyan használja ezt fel Buxhövdén.

A balszárny parancsnoka azonban nem állt a helyzet magaslatán. A csata egész ideje alatt az első oszlopnál tartózkodott, a második és harmadik oszlopot nem látogatta meg, de a Pratzenberg felé sem mozgott, így nem tudta felmérni sem a csata általános folyását, de még a parancsnoksága alatt lévő csapatok helyzetét sem. Langeron helyes intézkedése (Kamenski visszatartása) és aktivitása Sokolnitz mellett lehetővé tette volna a franciák visszaverését a Pratzenbergről – de csak Dohturov négy visszatartott ezrednek egységes fellépése és határozott támadásának segítségével. St. Hilaire-nek még így is hatalmas nehézséget okozott a negyedik oszlop és Kamenski támadásainak visszaverése, Dohturov csapatai megjelenésének nem állhatott volna ellen.⁸⁶ Napóleon persze gondolt erre az eshetőségre, és Oudinot hadosztályát a gárda jobbszárnyán vonultatta fel, így elvileg bevethette volna a Pratzenbergért vívott harcok során.⁸⁷ Mindenesetre a csatának ez a hadmozdulat új fordulatot adhatott volna.

A déli szárnyon elkövetett másik nagy hiba szintén Buxhövdén nevéhez köthető. Az első oszlop Goldbachon átkelt része a francia ellentámadás visszaverését követően passzívan állva várta, hogy a második és harmadik oszlop sikeresen megoldja feladatát Sokolnitz és a kastély környékén. Velük szemben csak a két megvert francia ezred és egy könnyűlovasdandár állt a háttérben egy dragonyoshadosztállyal. A franciák állása erős volt, de az átkelt 16 zászlóalj (Kienmayer öt és Dohturov 11 zászlóalja) számára leküzdhető lehetett volna. Arra mindenképpen lett volna lehetőség, hogy a tőlük jobbra harcoló Langeront támogassák.⁸⁸ Ezt a haditerv értelmében is meg lehetett volna tenni. Mindhárom oszlop átkelt a Goldbachon a visszatartott csapatok kivételével, így Buxhövdén elkezdhette volna a második szakasz, a felkanyarodás végrehajtását. Maga a terv ugyan nem számolt jelentősebb ellenállással a Goldbach mentén, csak a támadást írta elő. Ennek ellenére Buxhövdénnek a tervezettnél nagyobb ellenállás tapasztalásakor össze kellett volna hangolni a három oszlop tevékenységét. Ezt minden tekintetben elmulasztotta. A három oszlopparancsnok és Kienmayer nem marasztalható el, mert mindent megtettek a sikerért. Langeront még dicsérettel is kell illetnünk nagy aktivitása miatt. Talán ő volt az egyedüli, aki valóban megértette a csata menetében a tervhez képest beállott negatív változást.

A szövetséges hadsereg rossz szervezetének sajátos következménye, hogy a centrumot alkotó negyedik oszlopnak két parancsnoka volt. A közvetlen egységes irányítás így nem valósulhatott meg. Kutuzov azonban itt tartózkodott, és összehangolta az oszlop tevékenységét. A terv jelölte ki számára ezt az oszlopot. Ezt alapvetően hibának tekintetjük, mert a csatát vezető parancsnoknak jó megfigyelőhely kellett. Nem csodálkozhatunk azon, hogy Kutuzov nem működött valódi főparancsnokként. Ha kellő távolságot tarthatott volna a harctól, nem sodorják magukkal az események, nem sebesül meg. Ha át tudta volna tekinteni a csata állását, egyből egyértelműnek kellett volna lenni, hogy mind a Cári Gárdát, mint a balszárny egy részét a Pratzenberg ellen kellett volna vezényelni.

⁸⁶ Buxhövdén jelentésében meg sem említette az Augezd mellett visszatartott csapatokat, illetve a Pratzenberg elleni támadást, *Mikaberidze* (General Buxhövdens Report to General Kutuzov on the Battle of Austerlitz).

⁸⁷ *Goetz* 2005. 205., 216–217., 223., 259., 261–261. o. térképlap.

⁸⁸ Robert Goetz különösen kiemeli ezt a hiányosságot: *Goetz* 2005. 216–217. o.

A Weyrother-terv ezen rendelkezése tehát közvetetten ugyan, de szinte lehetetlenné tette a csata vezetését Kutuzov számára.

Az északi szektor oszlopparancsnoka jól végezte feladatát. Számukra a francia támadás fenntartását jelölte ki a terv. Mivel a csataterv második fázisa nem lépett érvénybe, így Bagration és Liechtstein teljes mértékben megfelelt a rájuk kiszabott feladatnak. Konstantin nagyherceg kiváló helyzetfelismerő-képességről tett tanúbizonyságot. Blasowitz megszállása kulcsmomentum volt az északi szektor harcaiban,⁸⁹ jelentősen lelte Lannes támadását. Később viszont nem kapott határozott utasítást, a csatáról általános képe nem lehetett. Egyetlen hibája, hogy nem tartotta egyben a három gárdaezredet, hanem az izmaili ezred felé korábban a centrum megerősítésére küldte.⁹⁰ A csata krízisét az ő támadása idézte elő a franciák számára. Tartalék nélkül nem volt esélye megállítani a francia támadást, viszont azt elérte, hogy Napóleon Bernadotte két friss hadosztályát és a francia Császári Gárdát ebbe a térségbe vezényelte. A lokális sikert, amit elsősorban a lovasság ért el, már nem tudta kihasználni, mert nem volt tartaléka.

Az oszlopparancsnokok a haditervhez képest megfelelően, sőt jól működtek. Egyedül Buxhödent lehet komolyan elmarasztalni ebben a tekintetben. Nyilvánvalóan a sajátosan alkalmatlan felsővezetési szerkezet magában hordozta a problémát. Sándor cár nem működött főparancsnokként, Kutuzovnak pedig nem adott erre lehetőséget a haditerv.

A csata tanulságai

Összegzésgént úgy gondolom, hogy a szövetséges hadsereg súlyos kudarcát korántsem pusztán a Weyrother-terv okozta. Konceptiójában semmi kivetnivalót nem találhatunk, a részletekben rejlő kisebb-nagyobb hibák nem olyan jelentőségűek, amelyek ne lettek volna áthidalhatóak. Azonban azt mindenképpen hangsúlyozni kell, hogy alábecsülte a franciák erejét és helytelenül mérte fel Napóleon szándékait. A franciák Pratzenberg elleni támadásával sem számolt, de ez – mint láttuk – helyes intézkedésekkel a csata közben korrigálható lehetett volna. A későbbiekben, a Napóleon elleni sikeres harcok során sem alkottak ennél lényegesen jobb minőségű tervet. Akkor azonban két dolog már alapvetően más volt. A hadseregek adoptálták a francia oszlop-csatár harcászatot, és vezetésükben egyértelmű viszonyok uralkodtak. Ez a két rendkívül fontos tanulsága volt az austerlitz csatának. A szövetségesek külön-külön le tudták vonni a helyes következtetéseket az 1805-ös hatalmas kudarcból. A végső fordulatig azonban még nagyon sok dolog történt. Austerlitz valójában a francia birodalom valódi születésnapja volt. Napóleon szilárdan ki tudott törni a Rajna mögül, hatalmát Európa jelentős nem francia területeire is közvetlenül ki tudta terjeszteni.

Mi lett azonban Weyrotherrel, Mack mellett az 1805-ös háború másik tragikus hőseivel? Talán kevésbé közismert, hogy a tábornok nem sokkal élte túl a csatát. Azonnal visszavonult a hadseregből bécsi otthonába, és alig hat héttel a csata után, talán szegényében, 1806. február 6-án meghalt.

⁸⁹ Goetz 2005. 182–189. o.

⁹⁰ Goetz 2005. 184., 219. o. Az izmaili ezred első zászlóalját külön küldte a nagyherceg a hátráló centrum támogatására, így az a negyedik oszlop csapataival összekeveredve menekült el a csataterőről. A Szemjonov-gárdaezred Blasowitz melletti harcba bekapcsolódott harmadik zászlóalja viszont visszatért a Gárda kötelékébe.

Vizsgálatot így nem indíthattak ellene, és nem is ítélték el, mint Mackot, de a csatát részletesen kielemezte az osztrák hadvezetés. A részt vevő tábornokok jelentései mellett két terjedelmes beszámoló is található a Kriegsarchiv gyűjteményében, az egyiket Ferenc császár félhivatalos hadtörténésze, az ismert memoár írója, Stutterheim tábornok készítette, aki maga is jelen volt a csatában. A másikat Mayer von Heldenfels tábornok, Károly főherceg munkatársa, legközvetlenebb bizalmasa, aki 1806-tól egészen az 1809-es háború előtti félreállításáig nagyon fontos szerepet kapott a császári-királyi hadsereg modernizációjában és a birodalom katonapolitikai és stratégiai tervezésében. Ő vonta le azokat a tanulságokat, melyekből a hadsereg erőt meríthetett. A következő, alig több, mint három évvel később megindított háborúban ezek a tapasztalatok rendkívül sokat kamatoztak. Károly főherceg immáron teljes bizalmat kapott a hadsereg újjászervezésében. Ő és munkatársai, kiemelten Mayer tábornok, új alapokra helyezték a birodalom katonapolitikáját és a császári-királyi hadsereg hadművelési és harcászati rendszerét. Ebben igen komoly szerepet kapott az austerlitz csata elemzése és az ebből levont tanulságok. A hadsereg mobilitása jelentősen megnőtt, egyértelmű és korszerű szervezeti és vezényleti rendszert hoztak létre.⁹¹

Az orosz hadsereg hasonlóan aktívan és meglepően gyorsan vonta le a csata tanulságait. Adoptálták a francia harcászatot, a hadsereget nagy összefegyvernemi hadosztályokba osztották be, modernizálták a tüzérség szervezetét, és számtalan kisebb-nagyobb reformot vezettek be.⁹² Mind az orosz, mind az osztrák oldalon az elkövetkező háborúk ékezen bizonyították a helyes következtetéseket. Ehhez azonban szükség volt az austerlitz csatára. Napóleon számára már csak egy elavult hadsereggel rendelkező hatalom maradt a könnyű győzelmek sorában: Poroszország. Az orosz és osztrák hadsereg ezt követően nem bizonyult könnyű ellenfélnek, a franciáknak óriási erőfeszítésbe kerültek az 1807-es és 1809-es győzelmek, amit az 1812-ben kezdődő vereségek sora követett.

⁹¹ Nagy-L. 2013. 22–24. o.

⁹² Goetz, Robert: Between Inspections and Corps: The Russian Divisional Structure, 1806–1810. http://napoleon-series.org/military/organization/c_rusorg10.html (hozzáférés: 2013. szeptember 10.); Nagy-L. 2013. 33. o.

MELLÉKLET

A Weyrother-terv

(Österreichische Staatsarchiv, Kreigsarchiv, Wien, Alte Feldakten
Karton 1350. Deutschland 1805-12-12.)

„1 Disposition

Zum Angriff auf die feindliche Stellung hinter Slapanitz und Sokolnitz auf den 2ten December 1805

Da der Feind mit seinem linken Flügel in den waldigen Gebirg links der Hauptstraße stehet, und seinen rechten gegen Kobelnitz und Sokolnitz an die rückwärtigen Teiche anzulehnen scheint, wir aber mit unserem linken Flügel seinen rechten um so vieles debordiren, so scheint der Angriff an seinen rechten Flügel um so vorzüglicher zu sein, als nach denen forcirten Defilées von Sokolnitz und Kobelnitz, wir ihm ganz in seiner rechten Flanke stehen, den weiteren Angriff auf dem offenen Boden zwischen Slapanitz und dem Turasser Wald fortsetzen und denen Defilées von Slapanitz und Bellawitz ganz ausweichen, womit er seinen Fronte zu decken bemühet war; Es wird also nur darauf ankommen, daß wir den Angriff in seiner rechten Flanke so zeitlich wie möglich mit aller unserer Kraft unternehmen, und indeß unser rechte Flügel, nämlich das Corps des Fürst Pongration [sic!], nur seinen Posten zu behaupten, und die Cavalerie des Fürst Lichtenstein den offenen Boden, zwischen Krug und Slapanitz rechts und links der Hauptstraße sicher zu stellen bemühet sein muß.⁹³

Hiezu werden die vier Colonnen wie heute formirt.

Die 1te Colonne gehet von Aujezd über Tellnitz, und sowie selbe diesen Ort und das Defilée rechts forcirt hat, läßt sie ein Bataillon zur Deckung ihrer linken Flanke jenseits des Defilées zurück und hält sich selbst rechts vorwärts an die Teiche bis sie mit ihrer Tête jene der 2te Colonne erreicht.

2te Colonne, forcirt das Thal zwischen Sokolnitz und Tellnitz und die

die⁹⁴ 3te Colonne nahe an dem Schloß von Sokolnitz wo dann jentseits die 3 Téten zwischen Sokolnitz und denen rückwärtigen Teichen bis an die Teiche von Kobelnitz vorrücken; zwischen welchen die 4te Colonne⁹⁵ die besagten Grund passirte und ihre Tête mit den drei übrigen alignirt; auf diese Art nehmen die Téten dieser vier Colonnen stets eine größere Fronte ein; und nachdem die erste Colonne mit vier Bataillons das kleine Wäldchen vor Turas einnimmt und besetzt hält, rücken alle übrigen samt den Rest der erstere zwischen besagten Wäldchen und Slapanitz, mit Gewalt, in die rechte Flanke des Feindes und 3 Bataillons der 4ten Colonnen bemeistern sich zu gleicher Zeit des Dorfes Slapanitz.

Zu gleicher Zeit trachtet die Avant Garde des Fürsten Pongration, unterstützt durch die Cavalerie des Fürsten von Lichtenstein die Höhe zwischen Warosna und dem Leescher Wirtshaus mit großen Artillerie Bateriaen besetzen, welche sowohl der Cavalerie das Aushalten auf der Ebene rechts und links der Straße hinter dem Lescher Wirtshaus, als auch das Behaupten der Höhen jenseits dem Thal von Warosna, dem Corps des Fürsten Pongration erleichtern.

Da von der Schnelligkeit des Angriffs unseres linken Flügels, und des Aufrollen des feindlichen [2] rechten die Entscheidung der Schlacht abhängt, diese aber ohne aus harrenden Widerstand des Fürsten Pongration nicht wohl den wahren Vortheil bringen würde, so wird die Cavalerie rechts der Straße und vorwärts des Lescher Wirtshaus, vorzüglich die rechte Flanke jener feindlichen Colonne anzufallen, alles auf biethen müssen, welche gegen den linken Flügel des Fürsten Pongration vorzudringen bemühet sein könnte.

⁹³ Itt és a továbbiakban: kiemelés az eredetiben

⁹⁴ A „3te Colonne” új bekezdésben való kiemelése miatt az előző sor végén nem került sor a névelő törlésére.

⁹⁵ A hasábon kívül baloldalon kiemelve: „4 Colonne”.

Besagte Cavalerie des Fürsten Lichtenstein, muß zugleich mit ihrer reitenden Batterie den Bergkopf zwischen Slapanitz und dem Lescher Wirtshaus besetzen, wodurch sie Meister der ganzen Plaine herwärts von Slapanitz bleibt.

Gleich wie schon mit Anbruch des Tages zwischen Blasowitz und Krug vorzueilen hat, um der Infanterie des rechten Flügels die Formirung ihrer Colonne zu erleichtern.

Die Cavalerie des Feld Marschall Lieutenant Kienmayer muß gleich nachdem die erste Colonne das Defilée von Tellnitz forcirt hat, in die Ebene zwischen besagten Defilée und die Teiche vordringen und links gegen Menitz den Rücken der Colonnen, und die linke Flanke der Iten Colonne decken; und gegen alle vor und seitwärts liegende Ortschaften patrouilliren, sie hält sich dann während dem Vorrücken der Colonnen stets links seitwärts der ersten, und wenn einmal der Turasser Wald durch die Infanterie genommen und besetzt, trägt sie sich zwischen Turas und den Wald links, seitwärts der Lateiner Kapelle vor, stets die linke Flanke zu sichern.

Wenn selbst die 4 Infanterie Colonnen bis an die Chaussé zwischen Latein und Bellawitz vorzudringen, und beide Ortschaften vom Feind reinigen und den Feind bis in das Gebirg zu werfen und zu verfolgen das Glück haben sollten, so muß das Turasser Wäldchen noch immer von der Infanterie besetzt gehalten werden, damit sich unsere Truppen stets sicher um selbes bewegen, und im schlimmsten Fall ihren Rückzug über Kobelnitz und Puntowitz in die heutige Stellung nehmen könnten.

So wie Fürst Pogratiön das Vordringen unseres linken Flügels beobachtet, muß er auch seiner Seits den schon wankenden linken Flügel des Feindes rückzuweichen und sich mit den übrigen Colonnen zu verbeiden bemühet sein, wo sich dann die Armée zwischen Lesch und Nenowitz vor dem Dorfe Latein vereinigt, und die Cavalerie des Fürst Lichtenstein die frei gewordenen Defilées von Slapanitz, Bellawitz und Krzyzen, schnell benützet und auch jenseits der Infanterie zur Unterstützung zu dienen oder den geschlagenen Feind in seinen Rückzug gegen Brün und Czernowitz möglichsten Abbruch zu thun.

[Seine]r Excellenze der commandirende General werden sich bei den 4ten Colonne aufhalten wohin alle Rapporte nemlich anfänglich gegen [3] Kobelnitz bei glücklichen Fortgang der Schlacht, sodann jenseits Slapanitz zu schicken sind.

Alle Colonnen rücken links ab, und General Buxhöwden, der mit der Iten Colonne durchbricht, wird dafür sorgen, daß jenseits des Defilées und nach allignirten Téten nur so viel en Front aufmarschire als der Boden zwischen dem Tarasser Wald, und Slapanitz für 2 Treffen benöthiget, indeß die übrigen Kräfte noch in 4 kleinen Colonnen folgen; und denen beiden Treffen zur Unterstützung, und der ganzen Schlacht als Reserve dienen.

Das Corps des Großfürsten Constantin stellt sich mit Tages Anbruch rückwärts Blasowitz und Krug auf, und dient der Cavalerie des Fürsten Lichtenstein und dem linken Flügel der Fürst Pongratin [sic!] zur Unterstützung.

Die Bagage der gesamten Armée gehen mit Anbruch des Tages von jeder Colonne auf jene Straße und Standpunct zurück wo die Colonne gestern gestanden und heute ihren Marsch genommen.

Die Bagage des Hauptquartier stellen sich hinter Austerlitz auf; die ganze Armée nimt im schlimmsten Fall ihren Rückzug bis in die Stellung von Hodiowitz Nimczan und Herspitz. Der mehr oder minder glückliche Vortgang der Schlacht kann erst bestimmen, ob noch selben Abend die Avant Garde bis über Brün und dem Iglowa und Schwarcowa Bach vor poussirt werden könne, und wo das Hauptquartier zu nehmen sei.

Der Aufbruch geschiehet zwar von allen Infanterie Colonnen zugleich um 7 Uhr, mit jener der Cavalerie, doch hat jede noch nach forcirten Defilée der Vorkommen der Tête der linkbestehenden abzuwarten, wie schon die vorgehende Disposition enthaltet."

BIBLIOGRÁFIA

- Alombert – Colin* *Alombert, P. C. – Colin, J.:* La campagne de 1805 en Allemagne. Paris, 1902–1908.
- Castle* 2005. *Castle, Ian:* Austerlitz 1805: The fate of empires. London, 2005. (Osprey Campaign 101.)
- Chandler* 1964. *Chandler, David G.:* The campaigns of Napoleon. London, 1964.
- Duffy* 1977. *Duffy, Christopher J.:* Austerlitz 1805. London, 1977.
- Egger* 1974. *Egger, Rainer:* Das Gefecht bei Hollabrunn und Schöngraben. *Militärhistorische Schriftenreihe*, Heft 27. Wien, 1974.
- Egger* 1978. *Egger, Rainer:* Das Gefecht bei Dürnstein-Loiben 1805. *Militärhistorische Schriftenreihe*, Heft. 3. Wien, 1978.²
- Goetz* 1805. *Goetz, Robert:* 1805: Austerlitz. Napoleon and the Destruction of the Third Coalition. London, 2005.
- Hollins* 2004. *Hollins, David:* Austrian Commanders of the Napoleonic Wars 1792–1815. London, 2004. (Osprey Elite 101.)
- Кутузов* 1951. *Кутузов, М. И.:* Сборник документов. Том II. Москва, 1951.
- Lázár* 2013. *Lázár Balázs:* Krajovai és topolyai báró Kray Pál tábornagy katonai pályája. Budapest, 2013.
- Леер* 1888. *Леер:* Подробный конспект. Война 1805 года. Аустерлицкая операция. С.-Петербург, 1888.
- Mémoires du comte de Langeron* 1895. *Mémoires du comte de Langeron.* In: Nouvelle Revue Rétrospective. Tome II. Paris, 1895.
- Memoirs of Prince Adam Czartoryski* 1888. *Memoirs of Prince Adam Czartoryski and his Correspondence with Alexander I.* London, 1888.²
- Mikaberidze* *Mikaberidze, Alexander:* Memoirs from the Russian Archives. http://napoleon-series.org/research/c_russianarchives.html
- Mikhailovskii-Danilevskii* 1846. *Mikhailovskii-Danilevskii:* Relation de la campagne de 1805 (Austerlitz). Paris, 1846.
- Nagy* 2001. *Nagy István:* Az austerlitz-i csata (1805. december 2.). *Aetas*, 2001. 2. sz. 50–79. o.
- Nagy-L.* 2013. *Nagy-L. István:* A császári-királyi hadsereg 1765–1815. Szervezettörténet és létszámviszonyok. Pépa, 2013.
- Stutterheim* 1806. [*Stutterheim, Carl von*]: Materialien zu der Geschichte der Schlacht bei Austerlitz. H. n., 1806.

TARTALOM

TANULMÁNYOK

NAGY-L. ISTVÁN	Mestermű vagy kontármunka? Franz von Weyrother terve az austerlitz-i csata megívására	291
RÉFI ATTILA	A magyar huszárság részvétele Napóleon oroszországi hadjáratában	323
HERMANN RÓBERT SÜLI ATTILA	A pákozdai csata, 1848. szeptember 29.	353
PETE LÁSZLÓ	Erdély nemzetőrségének újjászervezése és működése 1849-ben	395
	Magyarország és a Velencei Köztársaság kapcsolatai 1848–1849-ben	423

KÖZLEMÉNYEK

CSIKÁNY TAMÁS	Mocsáron át a magaslatra, avagy a 33-asok rohama a podubniei csatában	453
LENKEFI FERENC	Oroszt fogtam, de elereszt? Miklóssy kapitány esete Csicsagov admirálissal	476

MŰHELY

ANKA LÁSZLÓ	Papok kivégzése a tavaszi hadjáratban: Damjanich tábornok esete a kókai és a tápiószecsői plébánossal	485
RAVASZ ISTVÁN	Dísztemetés a Ferenc József-i korban	499
PAPP FERENC	Kaszinók az Osztrák–Magyar Monarchiában	504
TÓTH ZSOLT	A hadisírfeltárás módszerei	521

FORRÁSKÖZLEMÉNYEK

LÁZÁR BALÁZS	Kray Pál memoranduma az előőrsi szolgálatról	539
--------------	--	-----

SZEMLE

BENJAMIN Z. KEDAR – JONATHAN PHILLIPS – – JONATHAN RILEY- SMITH	Crusades. Volume 12. (<i>Veszprémy László</i>)	561
KONRAD GÜNDISCH (Hg.)	Generalprobe Burzenland: Neue Forschungen zur Geschichte des Deutschen Ordens in Siebenbürgen und im Banat (<i>Veszprémy László</i>)	563
OROSS ANDRÁS	A Magyar Királyság törökellenes határvédelmi rendszerének felszámolása és átszervezése (<i>Illik Péter</i>)	566
PÁLMÁNY BÉLA	Fejezetek Szécsény történetéből (<i>Illik Péter</i>)	570
NAGY-L. ISTVÁN	A császári-királyi hadsereg 1765–1815. Szervezettörténet és létszámviszonyok (<i>Lázár Balázs</i>)	572

BENE JÁNOS (szerk.)	Szabolcsi honvédek aranykönyve 1848–1849 (<i>Kemény Krisztián</i>)	575
JACEK BŁOŃSKI	Przemyśl. Twierdza niezdobyta Przemyśl (<i>Kovács István</i>) ...	578
TRAIAN SANDU	Un fascisme roumain. Histoire de la Garde de fer (<i>Miskolczy Ambrus</i>)	580
DAVID CLAMPIN	Advertising and Propaganda in World War II. Cultural Identity and the Blitz Spirit (<i>Tulipán Éva</i>)	587
THOMAS W. MAULUCCI – DETLEF JUNKER (EDS.)	GIS in Germany. The Social, Economic, Cultural and Political History of the American Military Presence (<i>Germuska Pál</i>)	588
DAN STONE (ED.)	The Oxford Handbook of Postwar European History (<i>Germuska Pál</i>)	592
	NEKROLÓG	
NÉGYESI LAJOS	Veress D. Csaba (1933–2014)	597

CONTENTS

STUDIES		
ISTVÁN NAGY-L. ATTILA RÉFI	Masterpiece or bungle? The Weyrother plan	291
RÓBERT HERMANN ATTILA SÜLI	Participation of Hungarian hussars in Napoleon's invasion of Russia	323
LÁSZLÓ PETE	The Battle of Pákozd, 29 September 1848	353
	Reorganisation and operation of the National Guard in Transylvania in 1849	395
	Connections of Hungary and the Republic of Venice in 1848–1849	423
PUBLICATIONS		
TAMÁS CSIKÁNY	Across the marsh and up high, or the attack of the 33rd Infantry Regiment in the Battle of Podubnie	453
FERENC LENKEFI	I caught a Russian, but will he let me go? Captain Miklóssy's case with Admiral Chichagov	476
WORKSHOP		
LÁSZLÓ ANKA	Execution of priests in the Spring Campaign: General Damjanich's case with the parsons of Kóka and Tápiószecső	485
ISTVÁN RAVASZ	Gala funeral in the Franz Joseph era	499
FERENC PAPP	Casinos in the Austro-Hungarian Monarchy	504
ZSOLT TÓTH	Methods of war grave excavations	521
SOURCE PUBLICATIONS		
BALÁZS LÁZÁR	Pál Kray's memorandum on outpost service	539
REVIEW		
BENJAMIN Z. KEDAR – JONATHAN PHILLIPS – – JONATHAN RILEY- SMITH	Crusades. Volume 12. (<i>László Veszprémy</i>)	561
KONRAD GÜNDISCH (Hg.)	Generalprobe Burzenland: Neue Forschungen zur Geschichte des Deutschen Ordens in Siebenbürgen und im Banat (<i>László Veszprémy</i>)	563
ANDRÁS OROSS	Prisoners of War in the Hundred Years War. Ransom Culture in the Late Middle Ages (<i>Péter Illik</i>)	566
BÉLA PÁLMÁNY	Chapters from the history of Szécsény (<i>Péter Illik</i>)	570
ISTVÁN NAGY-L.	The Imperial and Royal Army 1765–1815. Organisation history and footing changes	572

JÁNOS BENE (Ed.)	Golden Book of Honvéd soldiers from Szabolcs County (<i>Krisztián Kemény</i>)	575
JACEK BŁOŃSKI	Przemysł. Twierdza niezdożyta Przemysł (<i>Kovács István</i>) ...	578
TRAIAN SANDU	Un fascisme roumain. Histoire de la Garde de fer (<i>Miskolczy Ambrus</i>)	580
DAVID CLAMPIN	Advertising and Propaganda in World War II. Cultural Identity and the Blitz Spirit (<i>Tulipán Éva</i>)	587
THOMAS W. MAULUCCI – DETLEF JUNKER (Eds.)	GIS in Germany. The Social, Economic, Cultural and Political History of the American Military Presence (<i>Germuska Pál</i>)	588
DAN STONE (ed.)	The Oxford Handbook of Postwar European History (<i>Germuska Pál</i>)	592
	NECROLOGY	
LAJOS NÉGYESI	Csaba Veress D. (1933–2014)	597

TABLE DES MATIÈRES

	ÉTUDES	
ISTVÁN NAGY-L. ATTILA RÉFI	Chef d'œuvre ou travail bâclé ? Le plan de Weyrother	291
RÓBERT HERMANN ATTILA SÜLI	Participation de troupes de hussards hongrois dans la campagne de Russie de Napoléon	323
LÁSZLÓ PETE	La bataille de Pákozd, 29 septembre 1848	353
	La réorganisation et le fonctionnement de la garde nationale de Transylvanie en 1849	395
	Les relations entre la Hongrie et la République de Venise en 1848–1849	423
	PUBLICATIONS	
TAMÁS CSIKÁNY	Vers les hauteurs à travers le marais ou l'assaut des 33 dans la bataille de Podubnie	453
FERENC LENKEFI	J'ai pris un Russe, mais il me lâchera ? Le cas du capitaine Miklóssy avec l'amiral Tchitchagov	476
	ATELIER	
LÁSZLÓ ANKA	Exécution de curés dans la campagne de printemps: le cas du général Damjanich avec les curés de Kóka et de Tápiószecső	485
ISTVÁN RAVASZ	Funérailles à l'époque de François-Joseph	499
FERENC PAPP	Casinos dans la Monarchie austro-hongroise	504
ZSOLT TÓTH	Méthodes de mise à jour de tombes de soldats	521
	PUBLICATIONS DE SOURCE	
BALÁZS LÁZÁR	Mémoire de Pál Kray sur le service d'avant-poste	539
	REVUE	
BENJAMIN Z. KEDAR – JONATHAN PHILLIPS – – JONATHAN RILEY- SMITH	Crusades. Volume 12. (<i>László Veszprémy</i>)	561
KONRAD GÜNDISCH (Hg.)	Generalprobe Burzenland: Neue Forschungen zur Geschichte des Deutschen Ordens in Siebenbürgen und im Banat (<i>László Veszprémy</i>)	563
ANDRÁS OROSS	Démantèlement et réorganisation du système de défense du Royaume de Hongrie mis en place contre les Turcs aux fron- tières du pays (<i>Péter Illik</i>)	566
BÉLA PÁLMÁNY	Quelques chapitres de l'histoire de Szécsény (<i>Péter Illik</i>)	570
ISTVÁN NAGY-L.	L'armée impériale et royale 1765–1815. Histoire organisationnelle et effectifs	572

JÁNOS BENE (Ed.)	Livre d'or des soldats de Szabolcs 1848–1849 (<i>Krisztián Kemény</i>)	575
JACEK BŁOŃSKI	Przemysł. Twierdza niezdożyta Przemysł (<i>Kovács István</i>)	578
TRAIAN SANDU	Un fascisme roumain. Histoire de la Garde de fer (<i>Miskolczy Ambrus</i>)	580
DAVID CLAMPIN	Advertising and Propaganda in World War II. Cultural Identity and the Blitz Spirit (<i>Tulipán Éva</i>)	587
THOMAS W. MAULUCCI – DETLEF JUNKER (Eds.)	GIS in Germany. The Social, Economic, Cultural and Political History of the American Military Presence (<i>Germuska Pál</i>)	588
DAN STONE (ed.)	The Oxford Handbook of Postwar European History (<i>Germuska Pál</i>)	592
	NÉCROLOGIE	
LAJOS NÉGYESI	Csaba Veress D. (1933–2014)	597

INHALT

STUDIEN		
ISTVÁN NAGY-L. ATTILA RÉFI	Meisterwerk oder Pfuscherei? Der Weyrother-Plan	291
RÓBERT HERMANN ATTILA SÜLI	Die Teilnahme der ungarischen Husaren am Russlandfeldzug Napoleons	323 353
LÁSZLÓ PETE	Die Neuorganisierung und Tätigkeit der Nationalgarde Siebenbürgens im Jahre 1849	395
	Die Beziehungen zwischen Ungarn und der Republik Venedig im Jahre 1848–1849	423
MITTEILUNGEN		
TAMÁS CSIKÁNY	Über den Sumpf auf die Anhöhe, oder der Sturm der 33-iger in der Schlacht bei Podubnie	453
FERENC LENKEFI	Ich habe einen Russen gefangen, lässt er mich los? Der Fall von Kapitän Miklóssy mit Admiral Tschitschagow	476
WERKSTATT		
LÁSZLÓ ANKA	Die Hinrichtung von Priestern im Frühlingfeldzug von 1849: Der Fall von General Damjanich mit dem Pfarrer von Kóka und Tápiószecső	485
ISTVÁN RAVASZ	Prunkbeerdigung in der Ära von Franz Joseph	499
FERENC PAPP	Casinos in der Österreichisch-Ungarischen Monarchie	504
ZSOLT TÓTH	Die Methoden der Erschließung von Kriegsgräbern	521
QUELLENPUBLIKATIONEN		
BALÁZS LÁZÁR	Das Memorandum von Pál Kray über den Vorhutdienst	539
REVIEW		
BENJAMIN Z. KEDAR – JONATHAN PHILLIPS – – JONATHAN RILEY- SMITH	Crusades. Volume 12. (<i>László Veszprémy</i>)	561
KONRAD GÜNDISCH (Hg.)	Generalprobe Burzenland: Neue Forschungen zur Geschichte des Deutschen Ordens in Siebenbürgen und im Banat (<i>László Veszprémy</i>)	563
ANDRÁS OROSS	Die Auflösung und Neuorganisierung des Grenzschutzsystems des Königreichs Ungarn gegen die Türken (<i>Péter Illik</i>)	566
BÉLA PÁLMÁNY	Chapters from the history of Szécsény (<i>Péter Illik</i>)	570
ISTVÁN NAGY-L.	Die kaiserlich-königliche Armee 1765–1815. Organisationsgeschichte und Stärkeverhältnisse	572

JÁNOS BENE (Ed.)	Das Goldene Buch von Honveds aus Szabolcs 1848–1849 (<i>Krisztián Kemény</i>)	575
JACEK BŁOŃSKI	Przemysł. Twierdza niezdozbyta Przemysł (<i>Kovács István</i>)	578
TRAIAN SANDU	Un fascisme roumain. Histoire de la Garde de fer (<i>Miskolczy Ambrus</i>)	580
DAVID CLAMPIN	Advertising and Propaganda in World War II. Cultural Identity and the Blitz Spirit (<i>Tulipán Éva</i>)	587
THOMAS W. MAULUCCI – DETLEF JUNKER (Eds.)	GIS in Germany. The Social, Economic, Cultural and Political History of the American Military Presence (<i>Germuska Pál</i>)	588
DAN STONE (ed.)	The Oxford Handbook of Postwar European History (<i>Germuska Pál</i>)	592
	NEKROLOG	
LAJOS NÉGYESI	Csaba Veress D. (1933–2014)	597

СОДЕРЖАНИЕ

	СТАТЬИ	
ИШТВАН НАДЬ-Л. АТТИЛА РЕФИ	Шедевр или дилетантская халтура? План Вейротера Участие венгерских гусаров в походе Наполеона на Россию	291 323
РОБЕРТ ГЕРМАНН АТТИЛА ШЮЛИ	Битва при Пакозде, 29 сентября 1848 года	353
ЛАСЛО ПЕТЕ	Реорганизация и функционирование национальной гвардии Трансильвании в 1849 году	395
	Связи Венгрии и Венецианской Республики в 1848–1849 годах	423
	СООБЩЕНИЯ	
ТАМАШ ЧИКАНЬ	По болотам и грязи на высоту, или атака 33-х в поддубинской битве	453
ФЕРЕНЦ ЛЕНКЕФИ	Схватил русского, но если отпустит? Случай капитана Миклошши с адмиралом Чичаговым	476
	МАСТЕРСКАЯ	
ЛАСЛО АНКА	Казнь священников в весенней кампании: случай генерала Дамьянча с приходскими священниками в Кока и Тапиосечо	485
ИШТВАН РАВАС	Парадные похороны в эпоху Франца Иосифа	499
ФЕРЕНЦ ПАПП	Клубы (казино) в Австро-Венгерской Монархии	504
ЖОЛЬТ ТОТ	Методы вскрытия военных могил	521
	СООБЩЕНИЯ ИСТОЧНИКОВ	
БАЛАЖ ЛАЗАР	Меморандум Краи Пала о службе форпоста	539
	ОБЗОР	
БЕНЬЯМИН З. КЕДАР – ЙОНАТАН ФИЛЛИПС – ЙОНАТАН РИЛЕЙ – СМИТ	Crusades. Volume 12. (<i>Ласло Веспреми</i>)	561
КОНРАД ГЮНДИШ (Хг.)	Generalprobe Burzenland: Neue Forschungen zur Geschichte des Deutschen Ordens in Siebenbürgen und im Banat (<i>Ласло Веспреми</i>)	563
АНДРАШ ОРОШШ	Ликвидация и реорганизация системы пограничной защиты от турок в Венгерском Королевстве (<i>Петер Иллик</i>)	566
БЕЛА ПАЛМАНЬ	Главы из истории Сечени (<i>Петер Иллик</i>)	570
ИШТВАН НАДЬ-Л.	A császári-királyi hadsereg 1765–1815. Szervezettörténet és létszámviszonyok (<i>Валаж Лазар</i>)	572

ЯНОШ БЕНЕ (Ред.)	Золотая книга гонимых из Сабольча 1848–1849 (<i>Кристиан Кемень</i>)	575
ЯЦЕК БЛОНСКИ	Przemysł. Twierdza niezdozbyta Przemysł (<i>Ковач Иштван</i>)	578
ТРАИАН ШАНДУ	Un fascisme roumain. Histoire de la Garde de fer (<i>Амбруш Мишкольци</i>)	585
ДАВИД КЛАМПИН	Advertising and Propaganda in World War II. Cultural Identity and the Blitz Spirit (<i>Ева Тулинан</i>)	587
ТОМАС В. МАУЛУЦЦИ – ДЕТЛЕФФ ЮНКЕР (Едс.)	GIS in Germany. The Social, Economic, Cultural and Political History of the American Military Presence (<i>Пал Гермуска</i>)	588
ДАН СТОНЕ (ед.)	The Oxford Handbook of Postwar European History (<i>Пал Гермуска</i>)	592
	НЕКРОЛОГ	
ЛАЙОШ НЕДЬЕШИ	Csaba Veress D. (1933–2014)	597